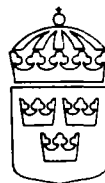

Riksdagens protokoll

1988/89:117

Protokoll
1988/89:117

19 maj 1989

Debatter m. m.

Fredagen den 19 maj

Utökning av antalet suppleanter i konstitutionsutskottet	3
Meddelande om val av en ytterligare suppleant i konstitutionsutskottet	3
Naturresurslagen	3
Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan	40
Ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m.	41
Godtagande av byggprodukter som godkänts i annat nordiskt land	44
Svar på frågor	
1988/89:628 av Berith Eriksson (vpk) om barnomsorgen för samebarn i Jokkmokks kommun	50
1988/89:614 av Ulla Orring (fp) om vidgat tillämpningsområde för lagen om produktsäkerhet	52
1988/89:631 av Per Gahrton (mp) om resultatet av vissa överläggningar mellan EFTA och EG om konsumentskydd .	55
1988/89:647 av Jan-Erik Wikström (fp) om frikyrkliga sjukhus- pastorer	57
1988/89:650 av Kent Lundgren (mp) om TV-övervakningen kring Globen	59
1988/89:644 av Karin Israelsson (c) om dokumentation av tortyrskador	61
1988/89:646 av Maria Leissner (fp) om kontrollen av vissa syrisk flyktingar	62
Meddelande om fråga	
1988/89:663 av Ingbritt Irhammar (c) om de politiska förhållan- dena i Västsahara	64

Prot.
1988/89:117

Avgjorda ärenden

Fredagen den 19 maj

Bostadsutskottets betänkanden

1988/89:BoU12 Naturresurslagen	3
1988/89:BoU10 Ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m.	40
1988/89:BoU9 Godtagande av byggprodukter som godkänts i annat nordiskt land	41

Fredagen den 19 maj
Kl. 10.00

*Utökning av antalet
suppleanter i konstitu-
tionsutskottet*

*Meddelande om val av
en ytterligare suppleant
i konstitutionsutskottet*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

Naturresurslagen

1 § Justerades protokollet för den 10 maj.

2 § Utökning av antalet suppleanter i konstitutionsutskottet

Tredje vice talmannen meddelade att valberedningen enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag föreslagit att antalet suppleanter i konstitutionsutskottet skulle utökas från 22 till 23.

Kammaren biföll valberedningens förslag.

3 § Meddelande om val av en ytterligare suppleant i konstitutionsutskottet

Tredje vice talmannen meddelade att val av en ytterligare suppleant i konstitutionsutskottet skulle ske vid kammarens sammanträde måndagen den 22 maj.

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1988/89:K18–K20 till konstitutionsutskottet

5 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkande

1988/89:BoU12 Naturresurslagen (prop. 1988/89:116 delvis).

Naturresurslagen

Anf. 1 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! De frågor vi nu skall behandla föranleder starkt miljöbetingade ställningstaganden. Det gäller hur vi skall värna om miljövärdena gentemot olika exploateringsintressen. Betänkandet behandlar motioner från den allmänna motionstiden med krav på ändringar i naturresurslagen

som har att göra med skyddet för vissa älvsträckor mot vidare vattenkraftsutbyggnad. I betänkandet behandlas också regeringens proposition 1988/89:116, som tar upp planen för vattenkraftsutbyggnaden.

Från centerpartiets sida har vi det principiella synsättet att naturresurslagstiftningen måste mera ange hur resurserna skall förvaltas, och inte hur en exploatering skall ske. Naturresurslagen skall vara en bevarandelag och inte en exploateringslag.

Hushållningsbestämmelserna i naturresurslagen måste utformas på ett sätt som gör att olika intressen kan få det skydd de enligt lagen bör ha. Naturresurslagen måste vara ett verksamt redskap i arbetet med att värna miljön. Från denna principiella deklaration går jag över till att närmare kommentera de reservationer i betänkandet som centern står bakom.

Från centerns sida vill vi ha de fyra huvudälvarna klassade som nationalälvar och ge dem det skydd som kan jämföras med det skydd som nationalparker har. Vi vill dessutom undanta Ammerån, Hårkan, Voxnan uppströms Edsbyn, Härjeåsjön, Smedjemorasjön, Emån och Edsforsen från vidare vattenkraftsutbyggnad. Med dessa projekt undantagna kan vi ändå uppnå det utbyggnadsmål på 2,5 TWh per år i mitten av 1990-talet som riksdagen har beslutat om.

I reservation 12 tas vårt krav på skydd för de fyra älvarna upp närmare. En klassning som nationalälvar skulle stärka naturresurslagen som bevarandelag och ge större tyngd åt bevarandevärdena. Det skulle också ha ett stort miljöpolitiskt symbolvärde och det skulle ge ett starkare skydd för miljön i älvarnas omedelbara närhet.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 12.

Reservationerna 13, 14, 15, 17, 18 och 19 berör de övriga älvsträckor som jag tidigare angav att centern vill undanta. Det för för långt att gå in på en djupare argumentering i samtliga dessa fall. Låt mig emellertid kommentera två älvsträckor i dessa sammanhang, samtidigt som jag yrkar bifall till de här angivna reservationerna. Det gäller Ammerån och Emån.

Ammerån är Indalsälvens näst största tillflöde med ett nederbördsområde på ca 3 070 km² och en medelvattenföring på ca 40 m³/sekund vid mynningen i Ammer. Ån är på långa sträckor ett utpräglat strömvatten, som har sin källa i Hotagsfjällen och rinner igenom ett område med kambrosilurisk berggrund, vilket gör att Ammerån är landets förnämsta kalkströmvatten med en enastående förmåga att stå emot försurningen.

I Ammerån finns växter och djur som är utrotade eller utrotningshotade i andra delar av landet, bl.a. flodpärlmusslan och uttern. Vattnet är fyllt av planktonorganismer som ger överflöd på näring åt en mycket art- och individrik strömfauuna i nederströmsdelen.

Ammeråns flodsystem är ytterst värdefullt i en rad avseenden, inte minst för naturvetenskaplig forskning.

Ammerån kan tack vare sin vattenkvalitet och sin stora variationsrikedom när det gäller både flora och fauna fungera som genbank för med vattendrag med sämre förutsättningar i dessa avseenden.

I den fysiska riksplaneringen klassas Ammerån i sin helhet som högst bevarandevärd från ekologiska, naturvetenskapliga och kulturhistoriska synpunkter och för det rörliga friluftslivet.

Ammerån uppströms Överammer är dessutom av geografiska skäl av riksintresse och undantagen från vattenkraftsutbyggnad i den nya lagen om hushållning med naturresurser. Det finns således en rad mycket tungt vägande miljöpolitiska skäl för att undanta Ammerån från vidare vattenkraftsutbyggnad. Därutöver har en enig lokal opinion sagt nej till en utbyggnad, liksom också kommunfullmäktige i Ragunda enhälligt har gjort. Jag tycker att det är oerhört viktigt att lyssna till den lokala opinionen när det gäller den här typen av frågor.

Dessa omständigheter tillsammans med det faktum att effektiviseringarna av befintliga kraftverk kommer till stånd utan att överledningen genomförs är ytterligare argument för att låta Ammerån omfattas just av naturresurslagen. Motiven för att inte genomföra denna överledning har således vunnit i styrka under den tid som debatten har gått vidare. Jag måste fråga socialdemokraterna: Varför är man i det här fallet inte beredd att lyssna till de lokala partikamraterna och här förena sig med oss centerpartister i ett majoritetsbeslut om att undanta Ammerån?

Herr talman! Låt mig sedan gå över till att kommentera Emån, som jag är väl bekant med, eftersom den ligger i det län som jag representerar i dessa sammanhang. Jag sade vid förra årets behandling av dessa frågor att Emån är och bör förbli södra Sveriges nationalälv. Om den byggs ut, går vi miste om miljövärden som inte finns någon annanstans i södra Sverige.

Emån är unik från flera synpunkter. Den är reproduktionsplats för ett naturligt bestånd av lax och havsöring från Östersjön, som när det gäller storlek och kvalitet inte enbart är Europas bästa utan kanske t.o.m. världens bästa. Den genuina Emå-havsöringen kan bevaras åt framtiden endast genom en naturlig reproduktion. Emån är också en unik lokal för malen, som är utrotningshotad. Vid Emån finns dessutom unika sankmarker med betydelsefulla fågelskyddsområden för södra Sverige. I den tidigare fysiska riksplaneringen är Emån avsatt som ett naturområde av riksintresse.

Jag skulle kunna hålla på länge med att räkna upp argument i den här riktningen. De argument jag nu har framfört har bekräftats och befästs. Inte minst framgick detta vid uppvaktningen av utskottet under behandlingen av dessa frågor.

I reservation nr 18, som handlar om Emån, har vi i tio punkter belyst Emåns unika tillstånd. Fem av dessa punkter har kommit till sedan vi behandlade detta ärende förra gången. Dessa punkter stärker ytterligare uppfattningen att Emån bör undantas från vattenkraftsutbyggnad. För det första har Mönsterås kommun nu sagt nej till ett uppförande av kraftverk i Fliseryd. För det andra har man nu större kunskap om de vilda laxstammarna, som jag tidigare har berört. För det tredje har regeringen slagit fast att malen måste skyddas som djurart. För det fjärde har man nu gjort en vetenskaplig beskrivning av Emåområdet på naturvårdsverkets uppdrag. I denna beskrivning finns uppgifter om att det där finns naturvärden som t.o.m. överträffar dem som finns i många andra områden i det här landet som redan är skyddade. För det femte, slutligen, har Emåns dalgång blivit föremål för förnyad undersökning, och mera fakta har kommit fram som visar att det är ett unikt område som bör skyddas.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservation nr 18 som gäller Emån.

Naturresurslagen

Anf. 2 KNUT BILLING (m):

Herr talman! En moderat motion är fogad vid detta betänkande, nämligen reservation nr 4. I den behandlas möjligheterna till fritidsbebyggelse enligt naturresurslagen. Det uttalades i propositionen om naturresurslagen att kommunerna bör ha en positiv inställning till komplettering av bebyggelsen i exempelvis skärgårdssamhällena för att möjliggöra ett bevarande av kulturbygden. Det underströks också i utskottsbetänkandet att det är av stort värde att få fram tillkommande fritidsbebyggelse i olika områden av vårt land. Vi vill nu att riksdagen skall upprepa detta för att göra klart för kommunerna att de bör följa de intentioner som fanns i propositionen, i utskottsbetänkandet och i riksdagens beslut. Så har nämligen inte skett.

Anledningen till att vi vill få till stånd denna utveckling är att vi vill öka tillgången på fritidshus i skärgårdssamhällena och vissa andra områden där en komplettering av den befintliga bebyggelsen är av mycket stort värde. En sådan komplettering ökar tillgången på fritidshus, och därigenom håller man priserna nere. Och, herr talman, alla känner till prisutvecklingen i våra skärgårdssamhällena, där fastighetspriserna snabbt blir mycket höga och där allt färre människor har råd att efterfråga bostäderna.

En ökad tillgång på fritidshus innebär väl också att det blir lättare för de permanentboende att bo kvar i området. Med tanke på detta är det av värde för alla att tillgången på tomter och mark för exploatering ökas i begränsad omfattning i de attraktiva skärgårdsområdena. Det är dessa synpunkter som framförs i reservation nr 4, och jag yrkar bifall till densamma.

Anf. 3 SIW PERSSON (fp):

Herr talman! Det är snart två år sedan naturresurslagen trädde i kraft. NRL innehåller som bekant bestämmelser om användningen av mark och vatten. Där står bl.a. att stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön, så långt möjligt skall skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär. Det stadgas också att områden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Tyvärr är det så att NRL, trots det som jag nyss anförde, möjliggör mineralutvinning i de obrutna fjällområdena. Vi i folkpartiet tycker att det är i högsta grad otillfredsställande att mineralutvinning får ske inom så känsliga naturområden, vilkas karaktär så påtagligt kan påverkas av sådan verksamhet.

Folkpartiet vill därför att NRL ändras så, att mineralutvinning i princip inte skall kunna ske inom de obrutna fjällområdena. Vi måste se till att det svenska fjällområdet ges ett fullgott och varaktigt skydd även mot mineralutvinning.

Folkpartiet vill att en översyn görs i syfte att undersöka hur naturvårdsintresset i NRL kan förstärkas. Det har tyvärr på olika sätt visat sig att naturen behöver bättre skydd mot exploateringsintressen.

Vi från folkpartiet yrkar också på att ansvaret för NRL bör ligga hos naturvårdsverket, som skall bevaka hur naturresurserna utnyttjas. Det finns ett påtagligt samband mellan miljöfrågor och frågor om hushållning med naturresurser.

Folkpartiet anser att den epok med vattenkraftsutbyggnad som vi tidigare haft nu i huvudsak är avslutad. Vi anser att riksdagen bör uttala att utbyggnadsnivån 66 TWh är den slutliga nivån för vattenkraftsproduktion.

De få områden som nu finns kvar orörda måste bevaras till kommande generationer. Vi måste inse vårt ansvar.

För att öka skyddet för inte bara älvarna utan även miljön i deras närhet föreslår folkpartiet att de fyra huvudälvarna samt vissa andra älvar skall ges ett ökat skydd genom att förklaras som nationalälvar. En förklaring som nationalälvar skulle dessutom vara av stort symbolvärde och ge tyngd åt det bevarandevärde som dessa älvar enligt riksdagens mening faktiskt har.

Folkpartiet vill att även Ammerån, Härkan, Voxnan uppströms Edsbyn, Meåforsen, Jaurekaska och Emån skall omfattas av NRL. En massiv opinion försöker bevara alla dessa projekt orörda. Man lägger fram det ena tungt vägande skälet efter det andra. Man anför att Ammerån är landets kalkrikaste älv. Man framhåller också älvarnas tillgänglighet och betydelse för fiske och kulturminnesvård, deras stora bevarandevärden samt stora och i en del fall unika värden då det gäller geologi, odlingslandskap, myrområden och landskapsbild. Detta är verkligen tungt vägande skäl för att dessa projekt bör skyddas genom att tas in i NRL. Tyvärr hjälper det inte med en massiv opinion och tungt vägande naturvärden. Jag vill fråga socialdemokraterna: Betyder inte folkets vilja något när det gäller t.ex. Ammerån?

En massiv folkopinion i Sveg och Lillhärdalsbygden liksom Härjedalens kommun har sedan 15 år tillbaka försökt rädda Härjeåsjön och Smedjemorasjön genom att förhindra en reglering och utbyggnad. Vi i folkpartiet anser att i det läge som nu råder bör möjligheten prövas att få till stånd en överenskommelse med bolagen genom Ljusnan/Voxnans regleringsförening om att man avbryter påbörjade arbeten och helt enkelt avstår från sin rätt. Det är viktigt att man tar till vara alla möjligheter att rädda det sista orörda vattendraget i området, Härjeån, och den sista kvarvarande naturliga badsjön, Härjeåsjön.

Folkpartiet yrkar också på att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att projektet Edsforsen så negativt skulle påverka delar av den skyddade älvsträckan Höljes-Edebäck i Klarälven, att projektet inte bör komma till stånd.

Vi i folkpartiet vill också understryka att det i plan- och naturvårdslagstiftningen finns regler om hur riksintressena inom vattenkraftsplanen skall handläggas och diskuteras. Det finns regler för bildande av naturreservat. Det finns således ingen anledning för energiverket att kontakta länsstyrelserna för att med dem diskutera reservatbildning m.m.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationerna 3, 9, 11 t.o.m. 19 samt 22 och 23.

Anf. 4 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Jag vill ta upp principiella frågor om naturresurslagen, dess styrka och karaktär. Jag vill också ta upp den konkreta frågan om våra ännu oförstörda älvar och hur de skall kunna räddas med hjälp av naturresurslagen eller andra medel.

Bakgrunden till naturresurslagen, det som direkt fick i gång förarbetena, den s.k. fysiska riksplaneringen, var de stora hoten om exploatering på västkusten. Detta skedde på den tid då man trodde att varenda vik skulle kunna bebyggas med en stor industri av något slag. Läget är inte riktigt detsamma nu. Det mest aktuella hotet mot västkusten är kanske inte nya industriexploateringar i vikarna utan snarare den vägdragning som har diskuterats i många andra sammanhang och som i sig har inneburit att naturresurslagen och dess trovärdighet, dess styrka, har fått sig en liten törn.

Naturresurslagen handlar om hur man skall hushålla med mark och vatten ur både bevarandesynpunkt och exploateringssynpunkt. Vi får inte blunda för det. Det är alltså verkligheten, trots att Siw Persson nu egentligen beskrev det litet annorlunda. Naturresurslagen innehåller också regler om att man skall prioritera den mest långsiktiga hushållningen med våra naturresurser. Jag skulle vilja säga att en riktig tolkning av naturresurslagen måste innebära att dessa exploateringsintressen tvingas vika för de hushållnings- och bevarandeintressen som nästan alltid måste sägas vara mer långsiktiga.

Naturresurslagen brukar också kallas för en paraplylag. Det innebär att den i allmänhet inte verkar direkt. Det går inte att i några mål eller ärenden direkt åberopa en viss paragraf i naturresurslagen. Den verkar genom att beslut fattas enligt andra lagar, varvid man måste ta hänsyn till vad som återfinns i naturresurslagen. Därför är det viktigt att de som tillämpar alla dessa andra lagar får gedigen kunskap om naturresurslagen, dess förarbeten, innehåll och karaktär. Där tror jag man kan säga att det fattas en hel del ännu. Naturresurslagen är så pass ny på marknaden, så att säga, att de som tillämpar vattenlagen osv. inte är tillräckligt kunniga på detta område. De har inte fått i sig detta från början. De gör egentligen sina bedömningar utifrån tidigare gällande lagstiftning.

Den indirekta verkan av naturresurslagen gäller i allmänhet. Men den gäller inte det avsnitt som direkt utpekar ett antal älvar och vattenområden som skall skyddas mot vattenkraftsexploatering, nämligen 3 kap. 6 §. Dessutom gäller detta inte det avsnitt av naturresurslagen som handlar om att regeringen skall pröva lokalisering av miljöstörande industrier innan sådana ärenden hanteras vidare i planprocessen.

En riktig tillämpning av naturresurslagen borde ge vår miljö ett starkt skydd. Men, som sagt, verkligheten släpar efter. Ett skäl till det är också att de översiktsplaner som samtliga kommuner skall ha om något år ännu inte finns. Det innebär att kommunerna i allmänhet inte har gjort sina egna övergripande bedömningar om hur man skall tillämpa naturresurslagen. De har inte fått in det i sin översiktliga planering av kommunernas områden. Detta är emellertid på gång.

Verkligheten är också den att de som företräder exploateringsintressena ofta är ekonomiskt starka och vana vid att få som de vill. De är inte vana vid att de skall kunna hejdas av sådana lagregler som finns inskrivna i

naturreсурlagen. Detta är bakgrunden till att vi från vpk:s sida i ett antal reservationer stöder en förändring av naturreсурlagen som innebär att man trycker hårdare på bevarandebeståndet och hushållningsbeståndet än man hittills har gjort vid tillämpningen av lagen. I linje med detta anför vi i reservation 1 att de s.k. skötselagarna, dvs. de lagar som reglerar jordbruk och skogsbruk, borde inordnas under naturreсурlagen.

I reservation 2 hävdar vpk att ett avsnitt i naturreсурlagen, vilket även Siw Persson delvis berörde, 3 kap. 1 § andra stycket skall tas bort ur naturreсурlagen. I detta stycke sägs det att bevarande- och hushållningsbestämmelserna inte utgör något hinder mot utveckling av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller för utförandet av anläggningar som behövs för totalförsvaret. Om det finns särskilda skäl finns det inte heller något hinder för att utvinna mineral i fjällområdet.

Denna reservation innebär en markering för att man skall få bort detta stycke ur gällande lag och på det sättet förstärka det långsiktiga hushållningsbeståndet.

Vpk stöder också folktoppbevarningen 9, där det krävs en översyn för att förstärka naturvårdsbeståndet i naturreсурlagen.

Jag skall därefter gå över till att tala om älvarna och deras skydd och framtid. Älvarna skyddas på tre olika sätt i naturreсурlagen.

För det första skyddas älvarna genom de grundläggande hushållningsbestämmelserna i 2 kap. naturreсурlagen. Det var även Siw Persson inne på. Det starkaste skyddet enligt dessa grundläggande principiella bestämmelser får sådana beståndet som också utnämns till riksbeståndet i den kommunala och regionala planeringen.

För det andra kan älvarna skyddas genom de regler som finns om att man skall skydda vissa större eller mindre geografiska områden därför att de är intressanta för friluftslivet. Detta återfinns i 3 kap.

För det tredje skyddas älvarna även genom ett annat avsnitt i 3 kap., där ett antal älvar i landet som inte får byggas ut räknas upp. Detta skydd är absolut och totalt. Det är också anledningen till att jag inte anser att man behöver hitta på något ytterligare medel, nämligen att utnämna några älvar till nationalälvar. Alla dessa älvar som är skyddade enligt 3 kap. 6 § är nationalälvar.

I ett antal reservationer i detta betänkande krävs det att ytterligare älvar skall föras in i 3 kap. 6 § och göras absolut skyddade. I allmänhet står mot socialdemokraterna och moderaterna när det gäller dessa reservationer samtliga övriga partier. Det är en konstellation som vi inte brukar återfinna så ofta i politiken, men när det gäller älvar och naturvård är det nästan genomgående på det sättet.

Vpk fortsätter naturligtvis att yrka på att denna lista över skyddade älvar skall utökas. Vi gör det därför att vi vet att man kan uppnå målet när det gäller vattenkraftsutbyggnad och vattenkraftsutnyttjande i alla fall genom effektiviseringar av framför allt befintliga vattenkraftverk.

Som en kommentar till miljöpartiets krav på att utöka det kommunala vetot till att gälla vattenkraftsanläggningar vill jag peka på att det i realiteten trots allt föreligger ett kommunalt veto även när det gäller detta område. De grundläggande reglerna för markens och vattnets användning baseras på de

regler som vi har i vår nya plan- och bygglagstiftning och i naturresurslagen. Där återfinns grunden att det finns ett kommunalt planmonopol som innebär att det avgörande ansvaret för markens och vattnets användning ligger hos kommunen. Jag har i reservation 7 pekat på att oavsett vilket beslut riksdagen fattar om vilka älvar som skall införas i naturresurslagens älvkapitel har de kommuner som vill göra något med sina älvar, antingen skydda dem eller bygga ut dem, möjlighet att driva denna fråga som en kommunal fråga och föra in den i sin planering, i första hand i översiktsplanen och sedan följa upp denna fråga i områdesbestämmelser eller i detaljplaner. På det sättet kan kommunerna se till att de även när det gäller den här delen av markanvändningsproblematiken utövar sitt kommunala planmonopol och tillvaratar sitt kommunala veto. Det är viktigt att detta förs fram. Ingen skall gå härifrån i dag och säga att de förlorade när det gäller Ammerån eller Emån, utan människorna i de kommuner där dessa älvar finns kan mycket väl fortsätta att driva och vinna sin sak med stöd av det regelsystem för planering och byggande som finns i det här landet – om människorna i dessa kommuner är så eniga som de säger, och det vet jag att de är i de delar av landet som är aktuella.

Jag vill även säga några ord om projekten i Härjedalen. Dessa har Siw Persson talat ganska mycket om, och jag skall därför bara understryka det som hon har sagt. Frågan är litet annorlunda där, eftersom det i fråga om dessa finns regeringsbeslut och domar, och det handlar om att man måste få tillstånd en ny förhandling. Jag vet att man egentligen inte skall påminna om Sölvbacka, eftersom man på sina håll anser att detta var ett mycket dyrt misstag. Men det är möjligt att göra ett försök och gå in i en ny förhandling. Det är ju ingen som vet vad detta kommer att kosta, inte förrän man har provat att förhandla om denna kostnad. Den kostnaden kanske är mycket överkomlig i perspektivet av vad det skulle innebära av minskad turism och därmed minskade inkomster i denna bygd.

Med det anförda vill jag yrka bifall till samtliga reservationer där vpk finns med bland reservanterna och även till fokpartireservationen 9.

Anf. 5 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Jag vill gärna att speciellt alla moderater här i kammaren lyssnar, eftersom jag tänker berömma dem för deras analytiska förmåga när naturresurslagen antogs. Det är inte så ofta jag berömmar moderaterna här i kammaren. Moderaterna sade i sin reservation: Med hjälp av naturresurslagen kan i stort varje ingrepp i naturen försvaras eller förhindras. Det är sant. Naturresurslagen har i praktiken givit viktiga bevarandebestämmelser ett mycket svagt skydd. Ett exempel på det är motorvägsbygget vid västkusten. Det är ett vägbygge som har beräknats bli samhällsekonomiskt olönsamt. Det klassificeras alltså helt plötsligt som riksintresse. Det vittnar verkligen om hur diffus naturresurslagen är.

Svenska naturskyddsföreningen yrkade också avslag när naturresurslagen antogs. Moderaterna yrkade inte avslag av samma skäl som Naturskyddsföreningen. De har skrivit i sin reservation att om många äger mark kommer man att prova många olika typer av markanvändning. Då är det självklart att den förnuftigaste typen av markanvändning så småningom får allmän

spridning. Det kan inte tolkas på annat sätt än att man inte skall behöva ha så mycket lagstiftning på detta område. Man kan fråga sig: Förnuftigast för vilka? Är det säkert att det blir förnuftigast för människor som kommer att leva efter oss? Kortsiktiga vinstintressen kanske kommer att anses vara förnuftigast av dem som äger marken. Kan man vara säker på att det blir förnuftigast när det gäller att bevara utrotningshotade växt- och djurarter? Det tror inte jag. Man kan se i hela det här betänkandet att moderaterna som vanligt ställer upp som stödparti för socialdemokraterna i miljöfrågorna.

I miljöpartiet har vi tidigare påpekat bristerna i miljölagstiftningen. I valrörelsen krävde vi att det tillsätts en parlamentarisk kommitté för att se över hela miljölagstiftningen. Tidigare har vi hört från regeringspartiet att det inte behövs. Miljölagstiftningen är så bra. Men man måste också använda den, för annars händer ingenting. Det är visserligen sant. Det spännande är att socialdemokraterna nu svängt. I den allmänpolitiska debatten utlovade Birgitta Dahl en parlamentarisk kommitté. Vi har inte fått se direktiven ännu, men det blir kanske någonting vettigt. I så fall får vi chansen att se över naturresurslagen, liksom all annan miljölagstiftning. Det är ett bra uppvaknande inom regeringspartiet.

Det var t.o.m. så att när naturresurslagen en gång antogs stärkte bostadsutskottet naturvårdsintresset och bevarandeintresset. Man gick alltså längre än regeringen och plockade in ordet "långsiktigt". I 1 § naturresurslagen står så här:

"Marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt skall användas så att en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning främjas." Ordet långsiktigt fanns inte med i början. Regeringen hade sagt att man inte ville gå lika långt som naturresurs- och miljökommittén. Då tyckte i alla fall utskottet att ordet långsiktigt skulle plockas in så att vi får litet mera av en ekologisk grundsyn. Det är sagt i förarbetena att i ordet samhällsekonomiskt skall också ingå de ekologiska aspekterna. Egentligen kan man säga att lagen går långt i portalparagrafen. Jag kan hålla med både centerns och vpk:s företrädare att det här egentligen borde vara en bevarandelag. Men lagen är så diffus att den inte följts upp längre fram. Visserligen har man problem med tillämpningen.

Som Jan Strömdahl sade tidigare har man ännu inte fått i gång det kommunala och regionala miljö- och naturvårdsarbetet så att man kommit in i planarbetet när det gäller översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser. Det kommer kanske så småningom, och då kan det bli bättre.

Men det finns grundläggande fel i lagen. Det finns t.ex. inga krav på beslutsunderlagsregler. Det är någonting som verkligen försvårar tillämpningen. I förarbetena står: "För att de allmänt hållna reglerna i naturresurslagen skall få avsedd verkan krävs ett väl utvecklat system för kunskapsförsörjning." Varför har man inte i lagen utvecklat något krav på beslutsunderlagsregler? Det tycker jag är mycket konstigt. Det kan inte direkt göra tillämpningen lättare för dem som håller på med planarbete ute i kommunerna. Med den här diffusa uppbyggnaden av lagen ger man exploateringsintressena, som Jan Strömdahl också sade, en väldig styrka. Det går alltid att hitta stöd någonstans. Det finns alltså en mycket dålig vägledning för hur man skall ta fram beslutsunderlag och för hur avvägningen mellan olika intressen skall

gå till. Också diskussionen om riksintressen, som den om motorvägsbygget, har visat att lagen är ytterst diffus.

Sedan skulle jag vilja kommentera ett par reservationer. Vi stödjer reservation 1, som är en vpk-reservation, där man vill plocka in skogsvårdslagen och lagen om skötsel av jordbruksmark under naturresurslagen. Under den allmänna motionstiden diskuterade vi i miljöpartiet om vi skulle motionera om detta. Vi avstod då. Eftersom vi har tyckt att naturresurslagen är så svag och eftersom vi ville ha en omarbetning av miljölagstiftningen, tog vi bara med det som vi tyckte var viktigast i vår motion. När frågan ändå kommit upp på detta sätt stödjer vi gärna vpk, eftersom vi tycker att det borde vara så som föreslås i reservationen. Det är ju egentligen principiellt riktigt.

Jag vill vidare nämna något om det kommunala vetot. Där har Jan Strömdahl och jag olika åsikt. Varför vill vi införa detta när det finns möjlighet i planlagstiftningen att faktiskt bevara naturområden? Jo, det är därför att vi anser att ett kommunalt veto trots allt ger ett starkare skydd. I 12 kap. PBL ges staten en möjlighet att köra över kommunerna genom att hänvisa till riksintressen. Därför har vi tyckt att trots att den här möjligheten på sätt vis redan finns ger kommunalt veto ett starkare skydd. Det skulle kunna införas snabbt, eftersom det ändå kommer att ta ett bra tag innan vi får det lokala planarbetet att fungera ordentligt. Man ger alltså ytterligare en möjlighet till kommunerna.

Vad gäller det lokala inflytandet för skyddet av orörda älvar har vi principiellt en annan utgångspunkt än vpk. Vpk skriver i sin reservation, om jag har uppfattat det rätt, att man i lagen inte skall förbjuda utbyggnad av orörda älvar. Det måste man få bestämma lokalt. Vi har den utgångspunkten att man lokalt skall kunna stoppa utbyggnad, men man skall inte heller kunna bygga ut. Det här är så långsiktiga bevarandebestämmelserna att de har betydelse inte bara för människor som bor i den berörda kommunen utan också för kommande generationer och för människor i andra kommuner. Vi har faktiskt så få orörda älvar kvar att de verkligen behöver ett rejält skydd.

Slutligen vill jag nämna något om reservation 2 angående det lokala näringslivet. Det står i 3 kap. i naturresurslagen bl.a.: "Bestämmelserna i detta kapitel utgör inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller det lokala näringslivet — —." Vad innebär de? Om det är så att exploatering är till nytta för det lokala näringslivet, är det då fritt fram för exploatering? Så skulle man väl kunna tolka lagen. Då tror många människor att de områden som är uppräknade som skyddade i 3 kap. verkligen har ett starkt skydd. Det har de inte, eftersom det stycke jag läste upp finns med. Vi är väldigt glada för att vpk har stött oss i strävan att ta bort stycket.

Men utskottsbehandlingen är konstig. I betänkandet skrivs att det inte alls ges ett svagt skydd. Det är främst på kommunal nivå som avvägningar mellan naturresurslagen och plan- och bygglagen skall göras. Det är kanske främst på kommunal nivå som man har anledning att ta hänsyn till lokala näringslivsintressen. Så argumentationen i utskottsbetänkandet styrker oss i denna fråga.

Det som jag har svårast att förstå är att folkpartiet inte ställer upp. När lagen antogs var man inom folkpartiet inte nöjd. Folkpartiet lämnade t.o.m.

ett eget lagförslag. Där hade man inte med denna brasklapp över huvud taget. Det är mycket märkligt att folkpartiet inte stöder oss och vpk. Här skulle jag gärna vilja få en förklaring. Det är kanske så att när ni folkpartister har tänkt igenom går ni på samma linje som ni gjorde tidigare då lagen antogs.

Sedan bara något om nationalälvarna. Jan Strömdahl säger att det inte blir någon större skillnad om älvarna kallas för nationalälvar. De finns ju ändå med i naturresurslagen.

Även om det inte framgår av vår reservation ville vi gå längre här, som framgår av vår motion. Vi vill nämligen att dessa älvar skall få ett grundlagsskydd. Men beträffande enskilda älvsträckningar kommer Roy Ottosson senare i debatten att mera utförligt utveckla våra synpunkter.

Till sist yrkar jag bifall till alla reservationer i detta betänkande som vi i miljöpartiet har varit med om att underteckna.

Anf. 6 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Åsa Domeij sade att moderaterna är ett stödparti till socialdemokraterna i miljöfrågor. Hon berörde också vår reservation om NRL. Men om Åsa Domeij hade läst hela betänkandet, skulle hon ha kunnat konstatera att moderaterna minst av allt var ett stödparti till socialdemokraterna när PBL och NRL behandlades. Det var ju vi som stod för kritiken, och det var vi som sade nej till den föreslagna lagstiftningen. I övrigt tänker jag inte kommentera Åsa Domeijs uttalande om reservationen beträffande NRL. Det är ju inte vad det här ärendet handlar om. Jag förmodar att Åsa Domeijs uppfattning om att vi skulle stödja socialdemokraterna baseras på de ställningstaganden som gjordes i samband med arbetet med detta betänkande vad gäller vattenkraften. Men Åsa Domeij har fullständigt fel. I likhet med så många andra svävar också hon i villfarelsen att det är riksdagen som säger ja till vattenkraftsutbyggnad i fråga om enskilda vattenkraftsprojekt. Så är dock inte fallet. Om Åsa Domeij gör sig besväret att slå upp s. 10 i betänkandet och läser första stycket där, får hon lära sig hur sådant här behandlas i riksdagen.

Anf. 7 JAN STRÖMDAHL (vpk) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja kommentera frågan om det kommunala vetot och den kommunala demokratin i älvfrågorna.

Anledningen till vårt ställningstagande är att vi tror på det kommunala självbestämmandet som den principiella grunden här. Men då måste man också respektera det ställningstagande som en kommun gör i de former som gäller för ett bevarande eller för en utbyggnad. Den kommunala demokratin gäller antingen fram till dess att länsstyrelsen tar över genom att det hela står i strid med andra intressen – mellankommunala intressen, hälsa, säkerhet eller de riksintressen som länsstyrelsen har att bevaka – eller också fram till dess att den aktuella paragrafen i naturresurslagen om namngivna älvar tar över. När det gäller de namngivna älvarna sätts det i naturresurslagen definitivt stopp för en utbyggnad. Även om 100 % av ledamöterna i fullmäktige i en kommun skulle vara för en utbyggnad av en älv är en sådan omöjlig.

Anf. 8 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! På s. 6 i betänkandet står det: "Den kommunala planprocessen, i vilken de nu diskuterade avvägningarna kommer till uttryck, inrymmer i sig krav på samråd med berörda intressenter. Under samrådsskedet görs erforderliga avvägningar mellan olika intressen."

Vi i folkpartiet anser, Åsa Domeij, att PBL har sådana spärar. Eftersom lagen är relativt ny tycker vi att den bör få verka ett tag till. Om det sedan skulle visa sig finnas alltför stora brister här, får vi naturligtvis återkomma till detta. I nuvarande läge följer vi utskottsmajoriteten.

Anf. 9 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Moderaterna har glömt en sak. Jag sade faktiskt att ni varit väldigt kritiska till lagen. Jag sade ju att ni insett det riktiga med att varje ingrepp i naturen i stort sett kan förhindras eller försvaras med den här lagen. Men sedan sade jag också att ni ofta är ett stödparti till socialdemokraterna i miljö- och naturvårdsfrågor. Det är ett faktum, och det framgår om man studerar alla de utskottsbetänkanden där miljöfrågor behandlas.

Vi här i riksdagen kan faktiskt besluta vilka områden som skall föras in i naturresurslagen. Det finns olika konkreta fall, t.ex. när det gäller älvarna, och dessa skall vi i dag ta ställning till. Där stöder ni socialdemokraterna.

Sedan något om vpk:s uttalanden om det lokala inflytandet. Ni i vpk tror alltså på det lokala inflytandet i den här frågan. När det gäller att stärka bevarandeintressena gör också vi det. Men dessutom anser vi att det behövs en stark styrning på både central nivå och lokal nivå i dessa frågor. Vi vill alltså ha en skärpt miljölagstiftning. Vi vill också ha ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Dessutom vill vi att man lokalt skall kunna säga ifrån.

I dessa frågor har vi nog inte riktigt samma inställning som vpk. I miljö- och naturvårdsfrågor kan man inte lokalt få fälla avgörandet när det gäller exploatering av bevarandeintressen som är mycket viktiga för kommande generationer.

Vi har också en annan uppfattning när det gäller valet av skola och barnomsorg. Där tycker vi att väldigt många beslut skall kunna fattas lokalt eller av den enskilde individen. När det gäller långsiktiga bevarandeintressen kan dock inte, som sagt, en liten lokal opinion få förstöra värden för all framtid.

Ni i folkpartiet har tydligen ändrat uppfattning. Ni reserverade er ju när den aktuella lagen antogs. Ni ville inte alls ha med brasklappen om det lokala näringslivet. Tydligen har ert intresse för naturvärden blivit mindre. Men vad var det då för mening att så att säga flagga med era synpunkter när lagen antogs? Ni tyckte ju då att skrivningen var så dålig att ni lämnade in ett eget förslag till ny lag. Men nu ställer ni inte längre upp på det.

Anf. 10 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Till Åsa Domeij vill jag säga att ett påstående inte blir ett faktum bara därför att det upprepas ännu en gång här i kammaren.

Anf. 11 JAN STRÖMDAHL (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror inte, Åsa Domeij, att vi är särskilt oense när det gäller grundinställningen här. Vi tror på den kommunala demokratin, även om beslut på detta plan skulle fattas som inte är av bevarandekaraktär. En demokratisk process kan alltså inte vara villkorad att gälla endast om besluten så att säga går åt ett håll. Samtidigt menar vi att det är viktigt att ha ett övergripande skyddsnät – alltså att det finns lagar som sätter stopp för exploatering, t.ex. naturresurslagen. Jag tänker då på exempelvis länsstyrelsens möjligheter att ingripa.

Anf. 12 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Först och främst vill jag säga till Åsa Domeij att vi i folkpartiet förbehåller oss rätten att själva utforma våra motioner och reservationer. Sedan kan man fråga sig vem som ställer upp på vem.

Jag vill understryka att folkpartiets linje verkligen är klar när det gäller naturvården. Vi i folkpartiet glömmar inte, till skillnad från er i miljöpartiet, att naturvården behöver en väl fungerande ekonomi och ett väl fungerande samhälle. Miljö- och naturvård kostar pengar. Det måste därför finnas ett samband och en kontinuitet i dessa avseenden.

Anf. 13 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Jag har inga fler kommentarer till moderaterna. Ni hade ju själva inget mer att säga. Jag kan bara konstatera att ni moderater nog accepterar att ert parti är ett stödparti till socialdemokraterna. Man behöver inte skämmas för sina åsikter.

Till vpk vill jag säga: Visst måste man inom ramen för den kommunala demokratin få fatta beslut så att säga åt två håll. Men vad vi här tar upp är ju vissa väldigt specifika och viktiga bevarandeintressen. Det gäller alltså skyddet för de få älvar som fortfarande är orörda. Om exploateringen av dessa skall man inte få besluta lokalt – t.ex. med tanke på sysselsättningsaspekterna på kort sikt. Även vi i riksdagen måste helt enkelt ha något att säga till om i det sammanhanget.

Sedan till folkpartiet. Jag vet inte riktigt vad jag skall säga, eftersom jag tyckte att den förra repliken var litet innehållslös. Det var ju så bra att ni kritiserade det här när lagen antogs. Jag förstår bara inte varför ni inte skulle kunna ställa upp på den reservation som vi och vpk har avgivit. Ni ville ju inte ha med det här stycket från början. Det är helt enkelt detta som jag inte har fått någon förklaring på.

Tredje vice talmannen anmälde att Siw Persson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 14 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Jag ber att först få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Egentligen skulle jag här inledningsvis kunna uttala starkt stöd för det som Jan Strömdahl sade från denna talarstol. Det är mycket i de uppfattningar han framförde i sitt inlägg som jag delar och som man också kan använda som

argument för att motionerna när det gäller olika älvsträckor bör avslås.

Men jag vill samtidigt passa på att tala om att bakgrunden till denna lagstiftning lades ganska långt tillbaka i tiden. Det var ju långt innan bildandet av något miljöparti här i landet var påtänkt. Vi hade en civilminister som hette Svante Lundkvist och som förberedde detta arbete genom hushållningen med mark och vatten i samband med den fysiska riksplaneringen.

Sverige är egentligen unikt. På väg till kammaren går vi genom korridoren där vi kan titta ut. I dag på morgonen står en hel del ungdomar och fiskar. Bakgrunden till det rena vattnet i storstaden Stockholm är naturligtvis samhällets åtgärder och styrning sedan många år tillbaka. Man har ställt krav på utbyggnad av kommunala reningsverk och annat. Det har alltså varit en planering och en hushållning med de naturresurser som finns.

Vi riksdagsledamöter reser runt omkring i världen, och vi kan fundera över om det finns någon annan stad i världen där man kan uppleva något liknande. Vi ser alltså här frukterna av en medveten socialdemokratisk politik sedan många år tillbaka, att vi skall hushålla med de tillgångar vi har. Det behövdes styrinstrument – planering, restriktioner och annat.

Detta följdes upp genom den lagstiftning som har trätt i kraft så sent som den 1 juli 1987, som Siw Persson och andra här har nämnt. Vi har haft en naturresurslag som inte är – som Agne Hansson sade – en exploateringslag, utan en lag om hushållning med de naturresurser som finns i vårt land.

All mänsklig verksamhet handlar naturligtvis om konflikter. Det gäller att ta hänsyn till olika intressen, det gäller att ta hänsyn till hur människor skall kunna ha arbete i olika delar av landet, och det gäller naturligtvis framför allt att se till helheten i dessa sammanhang.

Det är ju de avvägningarna som riksdagen fattade beslut om när det gäller naturresurslagen. Man skulle ta hänsyn, se på vilka mark- och vattenområden i känsliga trakter som skulle skyddas. Därför skrev man i naturresurslagen in hur det skall se ut på en del av våra kuster, att man inte skall släppa fram miljöstörande industrier, att vissa älvsträckor skall bevaras, osv.

Men det handlade också om energipolitik. Vi har sagt att vi skall ha en viss mängd vattenkraft i vårt land. Det är klart att det då uppstår konflikter i olika situationer. Vi socialdemokrater respekterar naturligtvis all den lokala opinion som finns ute i landet, där man med goda skäl kan hävda att "just den här delen av vår kommuns vattendrag bör skyddas". Vi respekterar alltså det.

Men vi måste ju också fundera litet på vilket ansvar vi har för att se helheten i detta stora komplex, som handlar om hur vi skall kunna klara vår energiförsörjning. Vi har behandlat dessa frågor under en följd av år. De flesta av de reservationer som föreligger i dag innebär upprepningar av krav som tidigare har förts fram.

Jag nämnde att jag kunde dela mycket av Jan Strömdahls värderingar. Naturresurslagen handlar ju om en långsiktig hushållning, med avvägningar.

Nu skall jag inte diskutera vägen E 6 i min hemkommun, för det hör inte till den här diskussionen. Jag vill bara passa på att nämna att om man skulle bygga ett dubbelspår på Bohusbanan, skulle det också innebära konflikter från naturvårdssynpunkt. Man skulle få dra detta järnvägsspår med bl.a.

broar över känsliga områden. Det är ju likadant med en väg. Då gäller det att ta hänsyn, göra olika avvägningar och se på vad som främjar den långsiktiga hushållningen.

Detta är ganska svårt. Vi har en ny lagstiftning, och på många håll finns kanske inte de kunskaper som borde finnas. Därför har vi tillsammans ett stort ansvar – stat, myndigheter och kommuner – att i större omfattning medverka till att man får dessa kunskaper.

Nu delar jag Jan Strömdahls uppfattning att detta kommer att fungera bättre när kommunerna får arbeta fram sina översiktsplaner. Men det är väl inte omöjligt att vi någon gång i framtiden, när vi har sett hur den här lagstiftningen fungerar i praktisk verksamhet, måste göra justeringar. Det är ju så med all verksamhet här i riksdagen. Ibland måste vi kanske ompröva olika frågor, och det är möjligt att vi kan behöva göra det också i dessa sammanhang.

Jan Strömdahls motiv för att yrka avslag på samtliga reservationer om att skriva in olika älvsträckor i naturresurslagen var egentligen att oavsett om man skriver in dem är ju frågan inte avgjord. De här delarna skall ju prövas i olika sammanhang i kommuner, enligt vattenlagen osv. Och i sista hand har också regeringen sin roll i dessa sammanhang. Det är därför som vi säger att det inte finns någon anledning för riksdagen att i nuläget gå in och säga att vi skall göra så eller så. Vi har ju sagt en gång, i fråga om de älvar och älvsträckor som vi har skrivit in i naturresurslagen, att detta gäller. Sedan får man pröva från olika utgångspunkter, och naturligtvis också enligt naturresurslagen, på vilket sätt man skall bygga ut de delar som berörs i olika reservationer. Den processen måste ha sin gång.

Jag skall som sagt inte ge mig in på några detaljer. Jag vill bara konstatera att det för oss socialdemokrater naturligtvis handlar om att vi måste ha ett övergripande ansvar för all den verksamhet som vi har i vårt land. Vi respekterar olika opinioner, vi är alltid villiga att lyssna på de argument som anförs såväl från förespråkare för utbyggnad av olika verksamheter som från motståndare till verksamheter. Och vi vet alla att det finns konflikter. Det måste göras avvägningar. Alla kanske inte kan bli nöjda alltid. Men vi har ett ansvar, och det ansvaret tar vi genom att yrka bifall till bostadsutskottets hemställan.

Anf. 15 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Efter Lennart Nilssons anförande, i vilket han pratade om övergripande ansvar och att socialdemokraterna visst kan överväga det ena och det andra, kan man vara än oroligare för de miljövärden som finns. Här framkom verkligen inte särskilt mycket till försvar för de värden som naturresurslagen ändå vill slå vakt om.

Här har förts en principiell diskussion om naturresurslagstiftningens inriktning. Jag berörde den i mitt inledningsanförande. Jag delar de uppfattningar som har förts fram här, att man med ytterligare skärpa måste betona naturresurslagens hushållningskrav i de här sammanhangen.

Lennart Nilssons inlägg var en historik över tillblivelsen av naturresurslagen. Det handlade mycket om generella diskussioner omkring naturresurslagen, men det var mycket få argument för de sakfrågor som berörs i detta

betänkande. Utifrån den målande beskrivning som Lennart Nilsson inledningsvis gjorde av de fritidsfiskare som ofta står utanför riksdagshuset och fiskar – vilket de naturligtvis kan göra tack vare det som enligt Lennart Nilssons beskrivning har skett – måste jag resa frågan om människorna även i framtiden skall ha möjlighet att, precis som här vid Stockholms ström, stå vid Ammerån, Härkan, Voxnan uppströms Edsbyn, Härjeåsjön och Smedjemorasjön. Emån eller Edsforsen och fiska. Det är det sakfrågorna gäller. Det är om detta vi vill ha besked från socialdemokraterna: Är ni beredda att skärpa lagstiftningen så att detta blir möjligt, så att naturvårderna på dessa områden kan skyddas och så att det blir möjligt att även på dessa platser utnyttja naturen till bl.a. fritidsfiske?

Går det verkligen att påstå att man är miljöpolitiskt trovärdig om man viker undan från att ta ställning i de här frågorna, Lennart Nilsson? Det var väldigt mycket av omprövning i Lennart Nilssons anförande. Jag hoppas att han är beredd att göra den här omprövningen, så att vi får ta upp det spörsmålet nästa gång vi diskuterar frågan i utskottet. Nu har jag förstått att det kanske inte är möjligt.

Låt mig, utöver de fem skäl som jag nämnde i mitt inledningsanförande hade förändrats sedan förra årets debatt, tillägga ett sjätte. Vi har fått ytterligare ett parti som ställer upp och värnar om dessa älvsträckor, nämligen miljöpartiet. Det hälsar vi från centern med tillfredsställelse. Ni är välkomna.

Anf. 16 JAN STRÖMDAHL (vpk) replik:

Herr talman! Lennart Nilsson tog upp mitt resonemang om att det fanns andra vägar att gå för att skydda dessa älvar, nämligen genom ett utnyttjande av den planlagstiftning vi har och genom andra delar av naturresurslagen än just det kapitel som gäller älvarna. Det innebär inte att jag inte tycker att vi behöver detta absoluta skydd för t.ex. Ammerån och Emån osv. Det behövs för att inte kraftbolagen och andra intressenter inom dessa områden i onödan skall lägga ned arbete på att driva projekt som sedan i den kommunala hanteringen får stryka på foten. Riksdagen har, genom lagstiftning, möjligheten att peka ut de viktigaste vattenområdena, som absolut skall skyddas, oberoende av hur den kommunala majoriteten ser ut under olika valperioder. Det står jag fast vid när det gäller de här älvsträckorna. Men jag tycker att det är viktigt att vi samtidigt pekar på att det lokala arbetet och den lokala kampen måste kunna leda fram till samma resultat.

Jag uppfattar att Lennart Nilsson är beredd till en viss öppning, när han säger att justeringar kan komma att behövas. Det finns en möjlighet att i dag börja göra de justeringar av naturresurslagen som vi kanske trots allt är överens om.

Att även ett dubbelspår på Bohusbanan skulle inverka på miljön och komma i konflikt med bevarandebestånden är självklart. Det är, som det står i naturresurslagen, så att mark skall användas till det som den är bäst ägnad åt. Det styr hur en sådan här bana skulle dras. Samtidigt måste man skilja mellan den verksamhet som sedan sker på denna bana, och dess inverkan på miljön, och den verksamhet som sker på en ScanLink, och dess inverkan på miljön. Skillnaden är ganska stor.

Anf. 17 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Det var en ovanligt lågmäld Lennart Nilsson vi fick uppleva i talarstolen i dag.

Först vill jag säga att jag hajade till när jag hörde Lennart Nilsson säga ungefär så här: All mänsklig verksamhet handlar om konflikter. Men så får det ju inte vara. Konflikt är i sig negativt värdeladdat. Tänk om vi i stället kunde lära oss att all mänsklig verksamhet handlar om samförstånd. Tänk så mycket längre vi kommer då. Det skrämmer mig, Lennart Nilsson, när utgångspunkten är konflikt och inte samförstånd. Hur skall naturen då ha en realistisk chans?

Sedan säger Lennart Nilsson att socialdemokraterna respekterar lokala opinioner, känner ansvar för enheten och att detta gäller en långsiktig hushållning, men med avvägning. Men svara på detta, Lennart Nilsson: Varför skall man få fiska i Stockholm, men inte i Ammerån? Varför skall man ha rätt till naturlig miljö i Stockholm, när man skall ha kulisser i Norrlandsälvarna?

”Öppen för omprövning och justering”, det låter bra. Men det är ju bara läpparnas bekännelse. Upp till bevis, socialdemokrater! I detta betänkande nämns Ammerån, Emån och de få övriga orörda älvar som, tycker vi i folkpartiet, behöver bevaras för all framtid. Visa ansvaret för kommande generationer, visa respekt för naturens villkor!

Anf. 18 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Lennart Nilssons anförande hade, vilket är vanligt från socialdemokratiskt håll, en mycket defensiv karaktär. Titta så mycket bra vi socialdemokrater har gjort, sade han. På något vis försöker socialdemokraterna nu att profilera sig som ett parti som alltid har värnat om miljön och alltid haft dessa frågor som centralfrågor. Det är inte sant. Så har det inte varit, och så har det inte blivit ännu, även om de nu har börjat ändra sig och t.ex. säger att miljölagstiftningen inte är så bra, låt oss börja arbeta om den. Det socialdemokratiska partiet är ett parti som i alla tider i första hand har värnat om de materiella intressena. Det är förståeligt om man tänker på den typ av samhälle som det socialdemokratiska partiet en gång bildades i. Men kom inte och påstå att ni i långa tider har värnat om miljön. Det är inte sant.

Jag skulle gärna vilja få svar på några av de frågor som jag ställde i mitt huvudanförande. Är inte det här med riksintresse egentligen alldeles för diffust formulerat? ”Riksintresse” kan ju i stort sett vara vad som helst. Det ser vi t.ex. när det gäller vägbygget på västkusten. Det är bara ett exempel. Tag det stycke i 3 kap. naturresurslagen som handlar om det lokala näringslivet! Kan vi inte ta bort det? Om vi vill visa att naturresurslagen faktiskt skall sätta bevarandeintressen främst, varför skall vi då ha med det stycket?

Jag förstår inte alls – jag måste upprepa det – logiken i betänkandet, där det står att det är främst på lokal nivå som avvägningarna skall göras, att skyddsintressena därför ges ett starkt skydd på grund av att de lokala näringslivsintressena annars kan köra över skyddsintressena. Det är ju en väldigt konstig logik.

Sedan kan jag hålla med Lennart Nilsson om att visst finns det konflikter.

Det är klart att det finns konflikter! Men hade det då inte varit förnuftigt att i denna lagstiftning ta upp någon typ av krav på hur beslutsunderlag skall se ut, alltså ta upp krav på beslutsunderlag? Hade det inte varit förnuftigt att på något vis tala om hur denna avvägning skall gå till?

Lennart Nilsson sade också att t.ex. lokala sysselsättningsaspekter kan ha betydelse. Där går han ju t.o.m. emot vad som står i betänkandet, som till svar på vår motion säger så här: Det är klart att inte sysselsättningen skall få leda till vattenkraftsutbyggnad, utan det skall bara vara energipolitiska skäl som får avgöra. – Men nu kommer sysselsättningen upp igen! Det verkar vara gammal typisk socialdemokrati, att alltså vara t.o.m. mer exploateringsinriktad än man är i det betänkande som vi just diskuterar.

Anf. 19 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag kan svara ja på Agne Hanssons fråga. Visst skall människorna kunna fiska i alla de älvar som är berörda i reservationerna! Vi socialdemokrater accepterar inte att man vid en eventuell utbyggnad fördärvar möjligheterna för fiske och förstör viktiga naturvärden. Jag hoppas att beslutsfattarna i kommunerna och i regeringen med utgångspunkt i de lagar vi har säger nej till olika exploateringar, om det skulle vara så att naturvärden och t.ex. fisket hotas. Det är helt felaktigt att påstå att bara därför att detta inte, enligt Agne Hanssons och andras önskemål, uttryckligen blir inskrivet i naturresurslagen, så innebär det att det över huvud taget inte blir något fiske i de här älvarna. Så är det ju inte. Det är klart att sådana frågor måste prövas och att människorna skall kunna fiska i älvarna.

Om man skall vara trovärdig i sin politik att vilja se till att det ges möjligheter till planering med utgångspunkt i en lag som nu gällt ett par år, från den 1 juli 1987, så tror jag att det är viktigt att man inte ändrar i tid och otid. Man måste ute i kommunerna veta vad man har att rätta sig efter. Vi har ju diskuterat dessa olika delar av problemet under en följd av år och kommit fram till att sådana här ärenden måste prövas i den ordning som vi har bestämt.

Sedan är det naturligtvis också viktigt att det förs en diskussion. Jan Strömdahl nämnde Ammerån, och det är naturligtvis viktigt att man diskuterar med berörda kommuner, innan man sätter i gång en stor apparat. I vilken kommun det än må vara som det finns en opinion för att säga nej till ett projekt är det viktigt att det förs en diskussion. Kraftbolagen exempelvis måste ju först diskutera för att veta vad de har att rätta sig efter.

Jag förespråkar också samförstånd, Siw Persson. Det är viktigt att man diskuterar och försöker komma fram till lösningar på olika konflikter i samband med den verksamhet som vi håller på med.

Socialdemokratin är inte defensiv i dessa sammanhang. Under den tid som arbetarrörelsen har funnits har det kämpats ute på arbetsplatserna för dräglig miljö åt arbetarna, och det har kämpats för att skapa drägliga villkor för människorna. Socialdemokratin har alltid värnat om människors miljö i vårt samhälle.

Anf. 20 SIW PERSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag begärde ordet för genmäle när jag hörde Lennart Nilsson säga att eventuell vattenkraftsutbyggnad inte får fördärva viktiga naturvärden. Detta skrämmer mig verkligen. När man bygger ett kraftverk, så förändrar man ju livsvillkoren i den delen av älven. Det finns nämligen en sorts flora och fauna i rinnande vatten, och det finns inte förutsättningar för dessa växter och djur att fortsätta att leva i de uppdämda vattenområdena och i de älvar som är reglerade. Så är det! Växter försvinner, djur försvinner. Och fisk, som vi har talat om här i dag, får inte förutsättningar att leva i och med att livsbetingelserna blir förändrade. Då planterar man in fisk – det blir kulisser.

Nej, Lennart Nilsson, det måste vara miljö på naturens villkor och inte på konstgjord väg. Vattenkraftsutbyggnad är ett oerhört stort ingrepp i naturen och förändrar totalt förutsättningarna för växter och djur. De arter som nu finns där försvinner. Det blir något helt annat i framtiden. Glöm inte bort det!

Anf. 21 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Den debatt om fisket som Lennart Nilsson och jag för skall naturligtvis tolkas i sin vidaste bemärkelse ur naturvårdssynpunkt. Det kan tydligen vara svårt för Lennart Nilsson att fatta hela innebörden av detta. Jag har inte förnekat att det kan bli fråga om fritidsfiske i ett vattendrag även sedan det har byggts ut. Vad det gäller är att bevara de genuina lokaler som nu finns. Det är alltså inte fråga om att skapa några konstgjorda fiskevatten. Jag har nämnt Emån och gett två tydliga exempel från mitt hemlän. Såväl malen som laxen kommer avgjort att vara hotade i sin nuvarande existens, om man bygger ut Emån. Det gäller alltså en betydligt djupare fråga än den om folk rent allmänt skall få fiska eller inte i dessa vattendrag.

När det gäller trovärdighet och detta att man inte kan ändra sig anser jag att det är viktigt att vi debatterar de här frågorna. Från vårt arbete i utskottet har vi exempel på att det går att ändra sig – det har vi sett tidigare. Jag hoppas alltså att Lennart Nilsson skall ta fasta på argument, som han gjorde förra året när det gällde Klarälvens norra delar, och att opinionsbildningen fortsätter. Det var det jag menade när jag poängterade att miljöpartiet har kommit in i bilden. Vi har ytterligare ett fall i historien: Edänge.

Jag tror som sagt att det är viktigt att den här debatten fortsätter och att det är bra om man från socialdemokratiskt håll är beredd att lyssna på sina lokala kommunalpolitiker, t.ex. uppe i Ragunda kommun.

Anf. 22 ÅSA DOMEIJ (mp) replik:

Herr talman! Lennart Nilsson vill att vi skall vänta och se hur lagen kommer att verka. Men kritiken mot naturresurslagen går i stort ut på att den är en svag lag för bevarandeintressena. Kritiken har ju funnits från miljörörelsen redan från början, så det är inte något nytt. Vad vi vill är helt enkelt att vi skall göra vissa modifieringar i lagen, tills vi kan arbeta fram en ny miljölagstiftning, för det kommer ju inte att gå så fort – det krävs väldigt mycket arbete med det.

Sedan till talet om att socialdemokraterna i alla tider har prioriterat

miljöfrågorna. Det är så uppenbart fel. Socialdemokraterna har i alla tider varit ett industriellt och materiellt inriktat parti. Det är nu man säger sig vilja försöka bli ett miljöparti. T.o.m. ledande socialdemokrater säger ju att socialdemokraterna tidigare har försummat dessa frågor. Nu vill ni socialdemokrater ändra er. Det är därför som ni har gått med på att se över miljölagstiftningen som ni förut alltid har tyckt varit så bra, och ni har redan i dag chans att ändra er. Ni har chansen att stödja var och en av de reservationer som finns och som ger naturvården en starkare ställning. Ni är vågmästare i var och en av dessa frågor, som så ofta annars i miljöfrågorna. Ni bromsar riksdagens miljöarbete.

Anf. 23 LENNART NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis inte så att socialdemokratin bromsar miljöarbetet. Det är bara att konstatera att om man ser på vårt land, som under så många år har styrts av socialdemokrater, finns det naturligtvis anledning att ibland vara självkritisk, fundera över det som vi har gjort och ibland göra omprövningar. Det ställer jag upp på. För att få litet perspektiv på tillvaron måste man också se på det arbete som lagts ned i form av skyddslagar för stränderna, som kom tidigt, utvecklingen av hushållning med mark och vatten, den fysiska riksplaneringen osv. Det är bara att konstatera att Sverige jämfört med andra länder är ett unikt land. Det är klart att det finns problem och brister i vårt land, precis som i så många andra länder. Men jag hävdar att socialdemokratin i regeringsställning jämförelsevis alltid har legat väl framme i miljöarbetet.

Om man förändrar någonting, Siw Persson, är det inte säkert att man fördärvar, det kan också ske förbättringar. Vi har och har haft problem på många områden i landet. En utbyggnad av vattenkraften har där inneburit att vi har sluppit ifrån översvämningar och dylikt som har hotat bygder, jordbruk, hus osv. Vid besvärliga vintrar har vi kunnat konstatera att det även finns problem med naturen. Ibland måste man kanske göra ingrepp i naturen som leder till förbättringar totalt sett.

Ett exempel är Emån. Man kan hålla med om mycket som sägs om att mal och olika arter av fisk och annat djurliv måste skyddas. Men det finns andra som hävdar att de inte hotas om vissa ingrepp och förbättringar görs på olika sträckor. Det handlar om att dessa situationer måste prövas med utgångspunkt i de lagar som finns, och därefter får man försöka komma fram till ett ställningstagande. Man får alltså ta hänsyn till de värden som finns innan ett beslut kan fattas. Vi har i denna kammare stiftat lagar som måste följas. Det bör även vara så att vi riksdagsledamöter lever upp till de lagar som vi här har varit med om att fatta beslut om och respekterar en prövning med utgångspunkt i dessa lagar.

Tredje vice talmannen anmälde att Agne Hansson, Åsa Domeij och Siw Persson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 24 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Hur långt får politiker gå utan att ta hänsyn till vad enskilda människor tycker? Skall vi rikspolitiker i alla lägen hänvisa till andra myndigheter när vi inte vill ta ställning till om lokala opinioner har rätt eller fel? Det är ju så den socialdemokratiska regeringen agerar.

I Härjedalens kommun är 85 % av den tillgängliga vattenkraften redan utbyggd. Dagens ärende som handlar om att bevara Härjeåsjön och Smedjemorasjön är en angelägenhet för hela Härjedalen. Samtliga partier står bakom ett bevarande av den sista badsjön i Lillhärdal och de sista i övrigt orörda vattendragen. Dessa vattendrag har ett mycket bra fiske – det finns alltså fisk inte bara i Stockholm – och bidrar självfallet till hela bygdens rekreation.

Lennart Nilsson har sagt att ärendet skall prövas av bl.a. kommunerna. Det är därför, Lennart Nilsson, som samtliga politiker i Härjedalens kommun har sagt nej till en utbyggnad. Samtidigt säger Lennart Nilsson att kraftbolagen får resonera med kommunerna och rätta sig därefter. Men vi har väl anledning att hjälpa Härjedalen, när kraftföretaget inte vill rätta sig efter vad människorna tycker?

Som regionalpolitiker har jag anledning att se på denna fråga från en annan utgångspunkt än energipolitikernas. Trots detta sammanfaller mina åsikter med energipolitikernas.

Det råder i Sveriges riksdag stor politisk enighet om att människorna ute i bygderna skall mobiliseras. De skall stödjas så att de själva kan utveckla och skapa en egen framtid. Denna åsikt förfäktas även av socialdemokrater och moderater.

Herr talman! Hur skall dessa människor i Härjedalen fortsättningsvis kunna ta ett ansvar för den svenska energipolitiken? De har satsat alla sina vattendrag så när som på dessa två sista orörda – Härjeån och Smedjemorasjön. Vilka av oss andra svenskar har gjort samma uppoffring? Vi andra konsumerar det som glesbygderna producerar av energi. Vi har förmånen att de ställer upp för oss, och detta belönar socialdemokrater och moderater med att ta ifrån dem deras sista badsjö.

Ger nu utbyggnaden något nämnvärt tillskott till landets energiförsörjning? Det är faktiskt mycket marginellt. Denna utbyggnad skall ge 25 GWh/år.

Människorna i Härjedalen skall mobiliseras, säger vi rikspolitiker. Utbyggnaden spolierar den enda turism som kan förekomma genom att fisket blir förstört. Riskerna är stora att försurningsprocessen förstör såväl bad som fiske. Vilka turister kan förväntas stanna i Lillhärdal om fisket spolieras?

I en fråga till miljö- och energiministern som besvarades den 7 april fick jag svaret på fyra enkla rader från energiministern: "Vattendomstolarna har redan meddelat domar i regleringarna. Som jag redan den 30 maj 1988 angav i ett frågesvar innebär detta att regeringen saknar möjlighet att pröva tillåtligheten av utbyggnaden på nytt."

Svaret visar att endast energiministern hade infunnit sig för att svara. Någon miljöminister fanns inte att uppbringa i den frågan. Svaret visar också att regeringen inte hade något som helst intresse av att undersöka om någon annan utväg fanns. Jag påpekade att intresset för en stockholmare självfallet

inte är så stort att rädda några små vattendrag i Härjedalen. Jag vidhåller den uppfattningen.

Herr talman! Den 21 november 1979 beslutade Sveriges riksdag att uppdra åt regeringen att vidta åtgärder som innebär att Sölvsbackaströmmarna skall bevaras. Dagens ärende är en exakt kopia av Sölvsbackärendet. Det finns några få skillnader. I Sölvsbacka berördes 200 människor. I dagens ärende berörs 5 000 människor. Dagens ärende ger mycket lägre tillskott av elkraft, och dagens ärende uppges kosta 15–20 milj. kr. i ersättning till kraftbolaget. I Sölvsbacka var kostnaden mångdubbelt större.

Herr talman! Då kunde Sveriges riksdag och regering ta till vara förnuftet och lösa ett svårt problem. I dag säger energiministern att regeringen ingenting kan göra. Vi här i Sveriges riksdag kan lösa regeringens problem om bara viljan finns hos socialdemokrater och moderater.

Jag vill ställa en fråga till er socialdemokrater och moderater. Härjedalen är lika stort som Skåne och Blekinge tillsammans. Vad skulle ni sagt till alla människor som bor i de länen om de hade haft motsvarande krav? Människorna i Härjedalen kan ju inte hjälpa att det förts en sådan politik i Sverige att hela Härjedalen har utarmats. Jag behöver inget svar på min fråga, därför att jag vet att inget parti i Sverige hade vågat motsätta sig ett sådant krav om människorna i Skåne och Blekinge hade krävt detta. Men när det gäller Härjedalen går det bra. Det finns inga stora mängder av röster att hämta i Härjedalen.

Folkpartiet ställer upp bakom kravet att bevara Härjeån och Smedjemorasjön. Jag är stolt över att folkpartiet står bakom människorna i Lillhärdal – vi här i riksdagen med Bengt Westerberg i spetsen och lokala folkpartister i Härjedalen med Bengt Ruud i spetsen.

Herr talman! Det hade varit mycket angenämare om några moderater och några socialdemokrater också hade varit här, exempelvis företrädarna på Jämtlandsbänken.

Herr talman! Skall hela svenska folket medverka till balanserad kärnkraftsavsveckling krävs förståelse från hela folket för de ingrepp och de negativa effekter som kommer att uppstå. Att mot en hel kommuns vilja exploatera dessa vattendrag, som inte ger några större energimängder, är en skam. Detta skapar ingen förståelse för landets energifrågor.

Herr talman! Med detta inlägg vill jag vädja till i första hand moderaterna att tänka om. 20 milj. kr. och 25 GWh är felräkningssiffror i konungariket Sverige.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 17.

Anf. 25 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Sigge Godin sade att moderaterna tar ifrån befolkningen dess sista badsjö. Nej, Sigge Godin, det är fullständigt felaktigt!

Vi har en lagstiftning – som Sigge Godin har varit med om att fatta beslut om – som innebär att ärenden skall prövas i domstol innan regeringen kan ge sitt godkännande till åtgärder. Så har skett i det här ärendet. Det har prövats i domstol, och åtgärder har tillstyrkts av regeringen. Moderaterna har över huvud taget inte med frågan att göra, eftersom det inte är vi här i riksdagen som fattar beslut om huruvida en enskild älvsträcka skall byggas ut eller inte.

Sigge Godin gör sig återigen skyldig till den felaktiga tolkning som innebär att det är riksdagen som fattar beslut om enskilda älvsträckor och deras eventuella utbyggnad. Så är icke fallet! Det vore bra om riksdagens ledamöter slutade med den sortens argumentation, eftersom den inte är korrekt.

När det sedan gäller en jämförelse med Sölvsbacka strömmar sades det att om vi i riksdagen nu ingrep och bad regeringen ta upp förhandlingar om att avbryta projektet – precis som fallet var med Sölvsbacka – skulle detta avbrott kosta 15 till 20 milj. kr. Sigge Godin sade att Sölvsbackaärendet faktiskt kostade litet mer. Ja, det kostade i runda tal 250 till 300 milj. kr. Det här projektet är en tredjedel så stort. Sigge Godin tror att kostnaden blir 15 till 20 miljoner. Det har gått tio år sedan vi diskuterade Sölvsbacka strömmar. Vi har haft inflation under tiden. Tror Sigge Godin att han på allvar kan bli trodd och respekterad när han nämner siffror för kostnaden i storleksordningen 15–20 miljoner? Det handlar naturligtvis om ett mångdubbelt högre belopp!

Man kan självfallet vara beredd att fatta ett sådant beslut, men det hade varit naturligt om Sigge Godin också hade varit beredd att anslå de pengar som behövs. Det hade också varit naturligt om Siggé Godin och folkpartiet i så fall hade föreslagit en ändring av hela lagstiftningen. Det kan ju inte vara rimligt att ha en lagstiftning om hur vattenkraftsutbyggnaden skall prövas som leder till att när ärenden prövats i enlighet med denna lagstiftning och beslut har fattats några säger: Jag är inte nöjd med vad domstolar och regering har sagt, så nu skall vi överpröva ärendet. I så fall skall vi självfallet i grunden ändra lagstiftningen. Det hade varit naturligt att Sigge Godin kompletterat sitt yrkande med ett sådant yrkande.

Anf. 26 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår att Knut Billing blir upprörd. Jag skulle också bli upprörd om jag bodde i Härjedalen eller i Lillhärdal och fick ungarnas sista badsjö förstörd. Då kan man verkligen bli upprörd!

Självfallet har vi stått bakom en lagstiftning, Knut Billing, men även moderaterna borde förstå att det faktiskt handlar om att ge regeringen ett uppdrag att förhandla med kraftbolaget om att bolaget skall dra tillbaka sina krav.

Knut Billing sade att detta inte är en fråga för Sveriges riksdag. Det är nonsens! Det är självfallet en fråga för Sveriges riksdag. Det är ju väsentligt för en hel kommun, nämligen för Härjedalens kommun. Då måste det väl vara en fråga som vi skall kunna diskutera här.

Om Sveriges riksdag, som moderaterna alltid hävdar är landets högsta beslutande organ, ger regeringen i uppdrag att utföra något, tvingas regeringen naturligtvis att göra det. Då är det faktiskt bara att sätta i gång och låta dem förhandla om detta eller låta berörd myndighet förhandla.

Sölvsbacka strömmar var ett stort ärende, och jag kan hålla med om att det ärende vi nu diskuterar är betydligt mindre. Om det handlar om 15–20 milj. kr. eller om någon annan summa kanske man inte kan svara på exakt i dag. Siffran härrör faktiskt från företrädare för bolaget, Knut Billing, inte från någon av oss andra.

När det gäller pengarna kan regeringen självfallet återkomma till Sveriges

riksdag och begära medel för de projekt som regeringen tycker är väsentliga att genomföra. Har regeringen dessutom fått order av riksdagen att göra något, medverkar folkpartiet självfallet till att medel anslås. På den punkten finns inga problem, Knut Billing. Problemet är att ni inte vill acceptera att människorna i Lillhärdal har samma rätt att fiska som människorna i Stockholm har.

Anf. 27 KNUT BILLING (m) replik:

Herr talman! Det är inte alls som Sigge Godin säger, alltså att vi moderater inte vill ge människorna i Lillhärdal samma rättigheter som vi ger människor i Stockholm. Vad vi säger är att detta ärende är prövat enligt gällande lagstiftning – en lagstiftning som vi här i riksdagen har antagit. Regeringen har yttrat sig i ärendet. Det är mot den bakgrunden som ärendet inte är riksdagens sak. Vi har behandlat ärendet i enlighet med gällande lagstiftning!

Man kan naturligtvis slänga ur sig uppgifter om att ett avbrytande skulle kosta 15–20 milj. kr. Det betyder ju ingenting; det kan man lätt göra. I ett historiskt perspektiv kan vi i stället konstatera att det kostade 250–300 miljoner att avbryta utbyggnaden av Sölvbacka strömmar räknat i 1980 års penningvärde. Detta projekt som är en tredjedel så stort kanske skulle kosta en tredjedel av vad det kostade att avbryta utbyggnaden av Sölvbacka. Det skulle mot bakgrund av penningvärdeförsämringen innebära att ett avbrytande skulle kosta några hundra miljoner kronor.

Man kan naturligtvis fortfarande påstå att det är värt denna summa. Skall vi ha någon respekt för den ordning som gäller och för alla kraftprojekt som kan komma i fråga måste ju prövningen ske i enlighet med gällande lag, och företagen måste veta att det riksdagen har beslutat står sig, i stället för att allt först prövas enligt lagen och riksdagen sedan säger: Nej, vi gillar inte resultatet, alltså upphäver vi lagstiftningen.

Det vore rejält och riktigt om Sigge Godin sade att hela den nuvarande ordningen för prövning av vattenkraftsutbyggnaden är felaktig. Det säger inte Sigge Godin. Därför är hans argumentation ingenting annat än ett spel för galleriet.

Anf. 28 SIGGE GODIN (fp) replik:

Herr talman! Vi skall följa lagar och förordningar i Sveriges riksdag, men vi skall också känna för de människor som drabbas och de människor som verkligen har medverkat till att ge oss andra så mycket elkraft.

Knut Billing talar om att slänga ut ett belopp. Det kostar i Sölvbacka 250 milj. kr. Eller var det 300 miljoner, 400 miljoner eller 100 miljoner? Det är frågan. När jag talar om 15–20 miljoner, svarar man att det handlar om 30 milj. kr. Det är kraftverksföreträdaren som sagt att det kanske handlar om detta belopp, och alltså inte de människor det berör. Det är inte heller någon siffra som jag hittat på.

Nu förstår Knut Billing att detta är en känslig fråga, och då gömmer man sig bakom att vi måste respektera lagar och förordningar. Ja visst, det kan man göra, och då behöver man inte känna någonting för de 5 000 människor som berörs.

Det gäller här faktiskt en stor och för Härjedalen viktig miljöfråga. Det är

en stor viktig och fråga för turismen, eftersom det här bara förekommer sommarturism. Det är framför allt en fråga om att ta hänsyn till bygdens människor. Varför lyssnar inte ni moderater till människorna i Härjedalen? Är det så att det är rösterna det handlar om? Det finns inte så särskilt många moderater där. Det finns inte så många folkpartister heller, men vi tycker ändå att det är viktigt att lyssna till människorna.

Varför vill ni inte jämföra effekterna och ställa den lilla elkraft vi får ut mot den summa det kan kosta att förhandla, så att människor kan få sin rätt? Skall ni verkligen acceptera att man förstör de två sista vattendragen för människorna i Lillhärdal?

Tredje vice talmannen anmälde att Knut Billing anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 29 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat till debatten hittills, och jag noterar att det inte funnits någon vilja bland andra partier än miljöpartiet att i grunden diskutera denna lagstiftning.

Den lagstiftning vi har i Sverige när det gäller bevarandebestämmelserna är mycket svag. Det gäller vattenlagen, som fortfarande är exploateringsinriktad, vilket förklarar en del av de ärenden som behandlas i dag. Det gäller naturligtvis också naturskyddslagen, något som Åsa Domeij tidigare påvisat.

Det har också sagts att vi i Sverige har en mycket bra naturvård jämfört med andra länder i världen, att vi skulle vara något slags unikum och föredöme. Så är inte fallet. Res runt i världen och titta, så får ni se!

Sverige är mycket hårt exploaterat, inte minst när det gäller skog och vattendrag. Sverige har dessa exploateringsinriktade lagar. Räddningen för Sverige är att vi är ganska få människor i det här landet och att vi har ett tempererat klimat med tjäle under en stor del av året, vilket i viss utsträckning förhindrar markförstöring och naturresursförstöring.

Jag skall ta upp vattenkraftsfrågorna. Det biologiska livet i strömmande vattendrag på våra breddgrader är mycket rikt. Det har visat sig att livet i strömmande skogsälvar och bäckar kan vara av samma omfattning som i ett korallrev. Det hör alltså till de rikaste naturliga ekosystemen på vår jord.

Vi har i Sverige byggt ut vattenkraft i en mycket stor del av dessa vattendrag. Enligt miljöpartiet de grönas bedömning skall vi inte fortsätta att bygga ut ytterligare. Vi skall sätta streck här och säga att de få vattendrag som fortfarande är orörda skall förbli orörda även i fortsättningen. Det är vår grundinställning.

Det hindrar inte att man kan öka effektuttaget från befintliga vattenkraftverk genom effektiviseringar och förbättringar av olika slag. Det gör det möjligt att få en formell utbyggnad i terawattimmar räknat.

Med detta vill jag yrka bifall till reservation 22. I den reservationen pläderas för att det skall vara en gräns för vattenkraftsutbyggnaden och att vi nått den gränsen.

Därmed vill jag mycket skarpt göra en invändning mot Lennart Nilssons anförande. Han sade att man vid varje enskilt tillfälle skall göra avvägningar och kompromissa. Men om man kompromissar vid varje tillfälle och aldrig

sätter någon gräns, blir det till slut faktiskt ingenting kvar. Lennart Nilsson sade egentligen att allt är förhandlingsbart, medan vi menar att det inte är det: gränsen går här och nu.

Ammerån är en av de mest skyddsvärda större skogsälvar vi i dag har kvar i landet. Ammerån uppströms Överammer är också speciellt skyddad i naturresurslagen. Att den nedre delen av Ammerån från Överammer till utloppet i Indalsälven ännu inte är skyddad enligt naturresurslagen beror inte på att naturvärdena plötsligt upphör i Överammer. Ammerån är precis lika rik och oexploaterad nedanför Överammer som ovanför. Nej, skälet till att Ammerån nedströms Överammer ännu inte skyddats i naturresurslagen är att ett kraftföretag vill bygga ut sträckan. Man vill leda över Ammeråns vatten i en tunnel till Indalsälven en bit uppströms det naturliga utflödet. På det sättet skulle Ammeråns vatten rinna genom ytterligare två vattenkraftverk i Indalsälven jämfört med vad som annars skulle vara fallet. Det finns hela sex kraftverk i Indalsälven nedströms Ammeråns naturliga utlopp, och överledningen skulle alltså betyda att Ammeråvattnet i stället skulle passera åtta vattenkraftverk på sin väg till havet.

Nu pågår effektutbyggnad i en rad vattenkraftverk i Indalsälven som berörs av detta ärende. Likväl prövade vattendomstolen överledningen från Ammerån helt oberoende av dessa andra vattenkraftsutbyggnader i Indalsälven, trots att de har en direkt inverkan på de beräknade energivinsterna. Det är därför inte särskilt förvånande att såväl den beräknade energiutvinningen som den samhällsekonomiska tillåtligheten har ifrågasatts, särskilt med tanke på att Ammerån är vattenrik främst under våren då kraftbehovet är mindre och att älven har en mycket låg vattenföring under vintern då kraftbehovet är som störst. Med vetskap om att det är just den förmodade stora lönsamheten i exploateringsföretaget som har förellett vattendomstolen att rekommendera regeringen att tillåta överledningen, finns det all anledning att närmare analysera det sakförhållandet. God lönsamhet för företaget kan uppkomma på andra sätt, t.ex. genom förbättrade avskrivningsmöjligheter o.d. Sådant är självfallet inte samhällsekonomiskt lönsamt.

I och kring Ammerån finns det bl.a. utter året om. Som ni säkert vet är uttern ett utrotningshotat djur. Sverige har bl.a. i Bernkonventionen förbundit sig att skydda såväl uttern som utterns naturliga livsmiljö. Det förpliktigar. Uttern är mycket starkt beroende av vinteröppna fiskerika vatten. I praktiken betyder det naturligt strömmande vatten. Det är naturligtvis därför som Ammerån är ett av de sista vattnen i vårt land som över huvud taget hyser utter. Den aktuella överledningen av Ammerån från Överammer till Gesunden skulle leda till att vattenflödet vintertid blev extremt lågt, så lågt att en stor del av det naturliga livet i älven slås ut. Med största sannolikhet innebär detta att även uttern slås ut. Det betyder att vattendomstolens beslut att rekommendera regeringen att tillåta utbyggnaden strider mot internationella avtal, nämligen Bernkonventionen.

Naturligtvis är uttern bara en djurart bland många som hotas av den här exploateringen. Det finns också en rad växtarter som är knutna till den naturliga älvmiljön och som hotas av överledningen. Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att mer ingående beskriva allt detta. Vi hade ett litet seminarium i ämnet här i riksdagen den 2 december 1988, i vilket alla

partier deltog. Jag vill ändå framhålla Ammeråns särart och alldeles speciella värden. Den här älven rinner upp i de kalkrika fjällen i norra Jämtland och har därför ett förhållandevis kalkrikt och välbuffrat vatten. Det betyder att Ammerån, i motsats till de omgivande insjövattnen och mindre vattendragen, kunnat motstå försurningen.

Försurningen har i övrigt tyvärr drabbat dessa bygder mycket hårt. Många sjöar och vattendrag är utslagna, och dessutom har de drabbats av det radioaktiva nedfall som härrör från den havererade reaktorn i Tjernobyl, vilket lett till att fisken i dessa insjövatten har höga halter av den radioaktiva isotopen Cesium 137.

Det har visat sig att Ammeråns vatten är kaliumrikt, vilket medfört att det radioaktiva cesiumet inte har ansamlats i älvens fisk. Detta innebär självfallet att värdet av att bevara älven blivit större än det någonsin varit.

Vi folkvalda i detta parlament har nu chansen att sätta stopp för de här exploateringsföretagen genom att rösta för bifall till reservation 13 och därmed skydda Ammerån för framtiden. Om vi gör detta stöder vi kommunen, länsstyrelsen och naturvårdsverket, vilka alla är eniga i den här frågan, och alla andra utom exploateringsföretaget och i detta fall tyvärr även vattendomstolen.

Det finns en oroväckande parallell till fallet Ammerån, och det är projektet Klippen i Umeälven, där regeringen nyligen beslutat om en utbyggnad. Detta är mycket oroväckande. Är det Ammerån som nästa gång står på tur för att bli föremål för regeringens godtycke?

Jag önskar att riksdagen skulle kunna riva upp beslutet om projektet Klippen i Umeälven. Tyvärr fattades beslutet efter den allmänna motionstiden, och miljöpartiet har därför inte haft möjlighet att motionera om detta. Självfallet stöder vi det särskilda yttrande om Klippen som folkpartiet har avgivit till detta betänkande.

Även i södra Sverige finns det vattendrag av mycket stort skyddsvärde. Jag vill särskilt nämna Emån, som ligger i Kalmar län och som är ett av de biologiskt rikaste vattendrag som vi över huvud taget har kvar i det här landet.

Biologiskt sett är Emån oerhört rik. Där finns inte mindre än 25 fiskarter, varav flera är hotade, och där finns malen – en fisk som i Sverige är akut utrotningshotad. Stora havsöringar går upp i Emån, och det finns ett fantastiskt fint fiske. Det finns även en skyddsvärd flora, och en rad sällsynta hotade arter växer längs stränderna. Där finns också en myckenhet av översvämningsmarker, vilket ökar skyddsvärdet ytterligare. Landskapet är fantastiskt med meandrar, korvsjöar osv. – bara detta är skäl nog till ett förbud mot exploatering.

Våtmarkerna kring Emån har blivit alltmer värdefulla för flyttfåglarna. Våtmarkerna borde därmed egentligen också omfattas av internationella konventioner. Vi har nämligen i internationella konventioner förbundet oss att se till att flyttfåglarna även i vårt land kan rasta och flytta vidare. En stor del av de fåglar som finns nere i Europa och i Afrika – och som skall upp till norra Norge, Finland och i viss mån även Sovjetunionen – passerar över Syd- och Mellansverige och rastar då i strategiska områden. Detta är ett sådant område.

Men här planeras en exploatering – kraftverket i Fliseryd skall byggas ut. Här skall det muddras och rätas ut. Dessutom bygger man nu invallningar längs ån för att utvinna mer jordbruksmark. Detta är helt obegripligt.

Men det är inte nog med det. Dessa muddermassor är bemängda med bl.a. tungmetaller och PCB från tidigare utsläpp. Det leder till att man skapar ytterligare miljöförstöring, eftersom en del av dessa miljögifter frigörs. Man planerar dessutom att lägga muddermassorna på åkrarna, och då blir också dessa förgiftade. Sådana åtgärder innebär vidare att näringsläckaget från den omgivande åkermarken ökar. Det rinner mer kväve och fosfor ut i havet, och detta ställer till problem.

Det är helt obegripligt att man i det rika Sverige i dag inte kan skydda Emån. Jag vill yrka bifall till reservation 18, i vilken vi reserverar kräver att Emån skall skyddas av naturreisurslagen.

En lång rad andra vattenkraftsobjekt nämns i detta betänkande, men jag skall inte gå in mer i detalj på något ytterligare. Jag vill bara nämna utbyggnaden av Härkan, som tas upp i reservation 14, vilken jag härmed yrkar bifall till. Jag yrkar bifall till reservation 15, som behandlar Voxnan uppströms Edsbyn, och till reservation 16 om Meåforsen i Ångermanälven och Jaurekaska i Luleälven.

Sigge Godin tog i sitt anförande upp Härjeåsjön och Blådjan i Härjedalen, och jag instämmer självfallet helt och hållet i det han då sade. Det handlar i detta fall om en marginell tillförsel av energi, och man går tvärtemot de lokala intressena i ett landskap där 85 % av den utbyggbara vattenkraften redan är utbyggd. Hur kan man acceptera något sådant? Jag yrkar bifall till reservation 17.

När det sedan gäller reservation 22, vilken jag redan yrkat bifall till, finns det en speciell aspekt, nämligen minikraftverken. Vi i miljöpartiet är bestämda motståndare till att minikraftverken byggs ut i stor skala i Sverige. Skälet till detta är att det dels är fråga om en liten mängd kraft, dels är skadorna på naturen mycket stora. Den ökning av effektuttag från vattenkraften som krävs måste vi klara genom att effektivisera, inte genom att fördärva de få vattendrag vi har kvar och genom att ge oss på de små vattendragen. Jag vill yrka avslag på reservation 21, eftersom miljöpartiet anser att reserverna föreslår en för stor utbyggnad, vilket tyvärr öppnar dörren för en utbyggnad av minikraftverken.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till samtliga reserverationer som miljöpartiet står bakom.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 30 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! De påståenden som Roy Ottosson här har gjort om att jag har hävdad att allt är förhandlingsbart tyder på att han inte har lyssnat till mitt inlägg, och jag vill därför göra ett klarläggande för protokollet.

I 3 kap. 6 § naturreisurslagen finns de älvar och älvsträckor för vilka vi sätter gränser för utbyggnad uppräknade. Om en utbyggnad skall komma till stånd av de vattendrag som inte står uppräknade i 3 kap. 6 § naturreisursla-

gen, krävs en prövning enligt de lagar som finns och som riksdagen har stiftat – vilket jag också tidigare sagt. Det handlar då om att göra avvägningar mellan olika intressen. Vi socialdemokrater sätter gränser, och dessa finns i naturresurslagen.

Prot. 1988/89:117
19 maj 1989

Naturresurslagen

Anf. 31 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Fru talman! Det är glädjande att Lennart Nilsson nu talar om att allt inte är förhandlingsbart, utan att bestämda gränser måste sättas. Frågan blir då: Var skall gränsen gå – före eller efter Ammerån, före eller efter Emån? Vi menar att gränsen går här och nu. Vi skall inte bygga ut fler vattendrag. Det är detta som debatten egentligen har handlat om under 50 års tid.

Det är så här det går till när man bygger ut vattenkraft, och så har det gått till under hela 1900-talet. Man säger: Vi bygger ut den här delen, så får ni naturvårdare behålla den andra delen. Sedan går det 10 år, och då säger man: Vi behöver litet mer, vi kan väl dela. Det blir mindre och mindre kvar.

Det finns inte mycket kvar, utan mycket litet. Hur kan man ge sig på sådana vattendrag som Ammerån och Emån som ju är extremt skyddsvärda, om man verkligen menar allvar när man säger att man kan sätta bestämda gränser? Om gränsen ligger bortom alla dessa värdefulla vattendrag, är den ju inte värd någonting.

Naturresurslagen ger möjlighet att ganska godtyckligt klassa än det ena än det andra som ett riksintresse – vilket Åsa Domeij visade på i sitt anförande. Regeringen kan göra detta. Den kan klassa motorvägsbygget i Bohuslän såsom ett riksintresse, även om vägen blir samhällsekonomiskt olönsam. Detta ställer man mot skyddet av naturen, och så kör man över naturresurslagen. Då har allting blivit förhandlingsbart. Detta är ett exempel på hur det kan gå till.

Jag gläder mig emellertid åt att Lennart Nilsson nu markerar att det skall sättas gränser. Vi väntar bara på att få veta var socialdemokraterna ämnar sätta sin gräns. Framför eller bortom Ammerån? Framför eller bortom Emån?

Anf. 32 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! Med nuvarande lagstiftning skulle jag inte ha behövt skriva den motion som behandlas i det nu aktuella betänkandet. Men ansökan om effektivisering av kraftverket i Edsforsen lämnades in, innan nuvarande lag trädde i kraft.

Utskottsmajoriteten har förklarat att motiven till den nya lagstiftningen givetvis kan vara vägledande för regeringen, när den skall ta ställning i denna fråga. Ärendet ligger ju hos regeringen. Det är i och för sig en rätt så hygglig skrivning av utskottsmajoriteten, men jag kommer ändå att stödja den reservation som har fogats till betänkandet till förmån för min motion.

Både länsstyrelsen och kommunen har avstyrkt denna effektivisering, som innebär att vattennivån kommer att höjas två meter i ett område med mycket genomsläpplig mark och där det bor många människor. Höjer man vattennivån stiger trycket i älven, och alla som bor där och har erfarenheter av detta vet att det kommer att innebära stora bekymmer för befolkningen.

Vi har med jämna mellanrum haft stora översvämningar, exempelvis i

Härjeån. Man får såsom privatperson i princip ingen ersättning. Senast fick man en ersättning, som uppgick till 10 % av skadornas värde. Detta är huvudorsaken till att man inte vill gå med på denna extra uppämning. Befolkningen är inte negativ till vattenkraften. Det finns redan en kraftstation, men befolkningen vill dra gränsen så att den inte får ytterligare stora bekymmer.

Jag yrkar bifall till reservation 19.

Anf. 33 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Fru talman! Flera talare har tidigare tagit upp Emån med anledning av olika motioner i detta betänkande och den reservation, nr 18, som dessa motioner har lett fram till och som det har yrkats bifall till. Både talarna och reservanterna har värtaligt anfört ett flertal argument för att Emån skall tas in under naturresurilagen. Jag vill därför inskränka mig till några synpunkter.

För ett år sedan hade vi här i kammaren samma debatt som i dag. Sedan dess har Emån kommit betydligt mer i rampljuset genom, som någon uttryckte det, det miljöhaveri som inträffade i somras. Den av många markägare efterlängtade invallningen genomfördes i sin första etapp på ett hårdhänt och från miljösynpunkt helt oacceptabelt sätt.

En planerad fortsättning av det s.k. Emåprojektet är nu föremål för prövning i vattendomstolen. I riksdagen har miljö- och energiministern på en fråga av mig lovat en omprövning. Motioner om Emåprojektet kommer i höst att behandlas i jordbruksutskottet. Jag förutsätter att den behandlingen kan utfalla bara på ett enda sätt: ett bevarande av Emån såsom södra Sveriges mest värdefulla naturvattendrag.

Att jag i dag tar upp detta beror på att frågan om andra invallningsetappen är samordnad med Sydkrafts kraftverksbygge i Fliseryd. Det finns därför dubbel anledning att så snart som möjligt hindra dessa båda stora ingrepp i Emån. Naturresurilagen kan där vara en verkningfull hjälp på vägen.

Utskottets majoritet hävdar i år liksom tidigare att riksdagen inte skall påverka prövningen i vattendomstolen. Det är en synpunkt som man naturligtvis kan diskutera. Men någon gång måste vi ta ställning. Nu går år efter år, och oron är stor i många läger om Emåns framtid. En ljusning var dock förra veckans yttrande från kammarkollegiet till vattendomstolen. Detta yttrande innebär ett kategoriskt nej till en fortsättning av Emåprojektet.

Riksdagen, även socialdemokrater och moderater, kan i dag ge sitt stöd mot kraftverksutbyggnad och invallning genom att rösta för reservation 18. Det gör jag själv helhjärtat, även om jag på grund av begravn timer tyvärr kanske inte kan närvara vid voteringen.

Fru talman! Till sist vill jag lämna en sakupplysning. I betänkandet talas om Fliseryds/Ljungnerholmarnas kraftverks ansökan om en utbyggnad av vattenkraften. Ljungnerholmarnas kraftverk är ett fristående bolag. Med hänsyn till Emåns värde från natursynpunkt har bolaget dragit tillbaka sin ansökan om utbyggnad. Bolaget arbetar i stället med att utveckla åns resurser, t.ex. ett projekt i samarbete med högskolan i Kalmar om fiskebaserad turism. Det går i gång i dagarna. Fliseryds kraftverk ägs av Sydkraft och dess ansökan kvarstår. Det är den som nu prövas av vattendomstolen.

Anf. 34 EVA GOËS (mp):

Fru talman! Miljöpartiet de gröna anser att riksdagen är det forum som skall ta till vara folkets röst. Riksdagen är folkvald. Att då hänskjuta ärenden till regeringen för avgörande ser vi inom miljöpartiet såsom ett sätt att stärka regeringen men minska riksdagens makt.

Vi kan inte acceptera att Ammerån inte skulle ingå i naturresurslagen, för Ammerån har ett mycket stort bevarandevärde från ekologisk synpunkt. Den är också av riksintresse och är en av Norrlands sista genbanker. Bygger man ut Ammerån, innebär det, som Roy Ottosson nyss sade, ett brott mot Bernkonventionen. Det är också ett brott mot den demokratiska processen. Vi vet alla här i riksdagen att den lokala opinionen enhälligt har sagt nej till en överledning av Ammerån. Över alla partigränser arbetar folket i bygden för att rädda Ammerån. Man har oförtröttligt agerat både på scen och via byråkratin för att bevisa för riksdagsmän och regering samt andra myndigheter såsom naturvårdsverket, fiskeristyrelsen, kammarkollegiet och länsstyrelsen att Ammerån har ett så stort egenvärde att det vore ett brott mot bygden och dess överlevnad, mot kommande generationer och mot det ekologiska systemet att ta de sista outbyggda vattendragen. Ragunda kommun har bidragit med 98 % av sina vattendrag.

Stålfelt, professor i botanik, har sagt att med varje förlust som naturen gör blir också mänskligheten fattigare.

Att överlåta avgörandet om Ammerån till regeringen är farofyllt. Varför inte fatta beslut nu? Alla fakta finns. Efter beslutet om utbyggnaden av Klippen i Umeälven är jag personligen ytterst tveksam att lämna över ansvaret till regeringen. Varför vänta till hösten? Vi har alla fakta på bordet. Beslutet skall fattas av Sveriges högsta beslutande organ, här och nu! Det handlar om att vilja och att välja. Det handlar om att visa respekt för människorna i Sverige.

Härjeåsjön är ett liknande fall. Man har byggt ut 95 % av Härjedalens vattendrag. Räcker inte detta? Stoppa omedelbart dessa byggnationer. Här är ännu ett fall där den lokala opinionen gång efter annan på sina bara knän har bett om att få behålla sina vattendrag.

Vilka har besökt Härjeåsjön? Jag har gjort det tillsammans med mina barn. Jag vet att det är en alldeles otroligt fin badsjö med fina fiskevatten. Inte bara jag har besökt sjön. 1976 besökte Olof Palme Härjeåsjödammen för att fira ortens socialdemokratiska förenings 50-årsjubileum. Då sade han till lillhärddalingarna: "Om ni röstar på socialdemokraterna, då får ni behålla era vattendrag." Det löftet skulle jag vilja se förverkligat i dag.

1974 började man att kämpa för att få behålla dessa vattendrag. I 15 år har man nu kämpat. 1980 uttalade Härjedalens kommunfullmäktige enhälligt att man ville behålla vattendragen. 1988 vädjade kommunfullmäktige om att det påbörjade projektet skulle avbrytas. Kommunfullmäktige anförde:

"Såsom grund för kommunens vädjan ligger en massiv folkopinion i området, där befolkningen befarar att förändringar i landskap, natur och vattenkvalitet kommer att förstöra nuvarande livsbetingelser och förutsättningar för att utveckla näringsliv och livskvalitet till glädje för fastboende och turister i Lillhärddalsbygden. Härjedalens befolkning kan inte inse att den relativt måttliga energinytta som kraftexploateringen innebär kan uppväga

de negativa verkningarna, vilka skapat en oro som förtjänar hänsynstagande.”

Miljöpartiet de gröna är överens med lokalbefolkningen i Lillhärdal om att de vattendrag som återstår i Härjedalen måste räddas åt kommande generationer. Härjedalens framtid hänger på de naturvärden som landskapet har att erbjuda. Att offra de sista vattendragen är att ta brödet ur munnen på den bofasta befolkningen. Det rimmar mycket illa med Landsbygd 90, som går under devisen ”Hela Sverige ska leva”. Det måste vara ytterst tveksamt om det är god resurshushållning att göra Härjeåsjön till ett regleringsmagasin. Jag frågar: Vad skall vi med fritiden till, om vi inte har någonstans att njuta av den?

Anf. 35 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Det finns anledning att än en gång upprepa att det faktum, att vissa älvsträckor som berörs i olika reservationer inte tas upp i naturresurslagen, inte innebär att det är fritt fram. Man kan lätt få den uppfattningen när man lyssnar på talarna här. Men det är alltså inte fritt fram. Varje ärende skall prövas enligt de lagar som vi såsom folkvalda har fattat beslut om här i riksdagen.

Vi folkvalda socialdemokratiska riksdagsledamöter litar på att den socialdemokratiska regeringen, sedan processen haft sin gång och regeringen skall fälla avgörandet, visar gott omdöme och gör nödvändiga avvägningar utifrån olika intressen. Naturintresset är ett av de viktigaste intressena i en sådan process. Vi litar alltså på att regeringen har detta goda omdöme.

Anf. 36 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Jag är mycket mån om att vi alla ställer upp, för det har alla i Jämtland gjort – även socialdemokrater, moderater, folkpartister, miljöpartister och vpk-are. Men varför vänta? Den här kampen har pågått länge. Alla vet att Ammerån borde ingå i naturresurslagen.

Varför ställa sig på etablissemangets sida? Är det för att det skall bli ett avskrivningsobjekt? Det handlar ju inte om att tillvarata några terrawattimmar, för dem kan man inte utnyttja i dag eftersom kraftverken inte kan ta emot den här effekten och utnyttja den vidare.

Sedan glömde jag yrka bifall till reservationerna 13 och 17, fru talman!

Anf. 37 LENNART NILSSON (s) replik:

Fru talman! Etablissemanget i de här sammanhangen är riksdagens folkvalda, som så sent som för ett par år sedan fattade beslut om naturresurslagen. Om man skall ha någon respekt för det etablissemanget, den folkvalda riksdagen som stiftar lagar, då bör man också följa de lagar som vi här stiftar och inte i tid och otid hålla på och rycka i dem.

Det måste finnas en respekt för lagarna ute bland människor, oavsett om de är kämpar som vill motverka utbyggnad eller det är industrier. Människor måste veta vad man har att rätta sig efter och att det i sista hand är regeringen som har att ta ställning till det som vi här i riksdagen har fattat beslut om.

Anf. 38 EVA GOËS (mp) replik:

Fru talman! Det är helt riktigt att vi skall följa lagarna, men när de skrevs var inte miljöpartiet de gröna inne i riksdagen. Det är därför vi vill revidera och se över lagarna, så att det inte finns så många hålrum.

Det är nödvändigt att vi är solidariska med kommande generationer, med glesbygden, med dem som har det sämst ställt i Sverige och globalt sett. Det är därför miljöpartiet vill se över lagarna och respektera vad människorna ute i landet tycker och tänker.

Dessa avfolkningsbygder har inte en chans att göra sig hörda här. Kanske vi borde införa regeln att antalet riksdagsledamöter stod i proportion till arealen. Då skulle det bli många från Jämtland och Härjedalen.

Anf. 39 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Det är viktigt att vi i Sverige har tillgång till energi som täcker alla rimliga behov inom de olika samhällssektorerna. Sverige har med sin vattenkraft och sina skogar länge varit mycket gynnat, så gynnat att många inte har tyckt att det är viktigt att hushålla. Energin flödar ju och är så billig.

Och vad värre är, vi har i Sverige investerat stora pengar i s.k. energiproduktion som skadar miljön och förbrukar råvaror som inte förnyas. Jag tänker på olja och kol. Under en tyvärr mycket lång parentes har vi dessutom satsat på den strålande kärnkraften.

De flesta människor tycks nu ändå ha insett att vi måste värna om vår miljö, kanske därför att hoten har blivit så uppenbara. Lyckligtvis har kloka människor återupptäckt vindkraften, och kunskaperna ökar om hur man kan ta vara på den flödande solenergin och lagra den för användning när den behövs.

Därför kan vi, fru talman, känna oss säkra på att klara energiförsörjningen i Sverige vid en snabb avveckling av kärnkraften och vid en avveckling av användningen av fossila bränslen inom en 25-årsperiod – och detta utan att bygga ut vattenkraften i de orörda älvarna och i de älvsträckor som vi har talat om här i dag. Utbyggnaden behövs helt enkelt inte.

Riksdagen bör därför här i dag slå fast vattenkraftens roll i energibalansen på det sätt som framgår av reservation 22, som baseras på en folktopinion och som miljöpartiet stöder. Det är på en nivå av 66 TWh per år. Det ger alltså möjlighet till vissa effektivitetsförbättringar, som Roy Ottosson här har talat om. Det behövs ingen utbyggnad.

Det finns inga skäl att bygga ut vattenkraften över den nivån för att klara energiförsörjningen. Och naturligtvis skall utbyggnad heller inte ske av sysselsättningspolitiska skäl. Det kommer att finnas fullt upp med meningsfulla arbetsuppgifter även i framtiden. Därför yrkar jag, fru talman, bifall till vår reservation 24 och även till reservation 23.

Vidare vill jag yrka bifall till vår reservation 6. Det är en brist i lagen, när den tydligen kan tolkas så att man kan lägga en depå för kolaska som man har gjort i Upplands-Bro, med uppenbara risker för att tungmetaller läcker ut i grundvattnet och förgiftar kommande generationer.

Ekonomiska kalkyler lider, fru talman, ofta fortfarande av stor ensidighet och stora brister. Man tar inte med alla intäkter och kostnader. Bl.a. räknar man inte med fulla kostnaderna vid förbrukning av råvaror och kostnaderna

för miljöförstöring av olika slag. Man räknar inte heller med den efterfrågan som kommande generationer skapar.

Tydligen räknar man heller inte med de värden som bevarande av vattensystem som vi talar om här i dag innebär. Jag vill bara hoppas att vi från de olika partierna i dag har ökat insikterna något hos socialdemokraterna och moderaterna här i kammaren. Jag hoppas att man nu vid voteringen som skall komma gör de justeringar som åtminstone socialdemokraterna sagt sig vara öppna för och att man visar var gränserna går.

Det finns många moderater som har varit mycket aktiva i uppbyggnaden av föreningar som värnar vår natur, och jag är säker på att många moderata väljare i valet mellan pengarna och livet väljer ett värdigt miljö- och naturvänligt liv. Det är det enda långsiktigt livskraftiga alternativet. Respektera deras vilja och bevara oersättliga naturvärden!

I det här sammanhanget vill jag säga, fru talman, att vi vill ge de fyra orörda huvudälvarna nationalparksstatus, och det framgår av den för miljöpartiet, folkpartiet och centern gemensamma reservationen 12. I samma motion där vi har talat om detta har vi också hemställt att nationalparkerna skall grundlagsskyddas. Det innebär att huvudälvarna blir grundlagsskyddade om förslaget går igenom, när vi återkommer till ärendet senare på basis av ett betänkande från konstitutionsutskottet.

Jag yrkar bifall till alla reservationer där mitt namn finns med.

Anf. 40 STINA ELIASSON (c):

Fru talman! Jag vill uppehålla mig särskilt kring ett par av reservationerna till det här betänkandet, nämligen reservation 13 om Ammerån och reservation 14 om Härkan. Jag börjar med att yrka bifall till de reservationerna liksom till övriga reservationer där centern finns med.

Ammerån är särskilt intressant för mig personligen, därför att den rinner igenom min kommun, och jag hör till dem som har varit med i opinionen och talat emot och arbetat emot Ammeråns överledning. Härkan finns också i min hemtrakt. Den rinner bl.a. genom Lits församling. Jag tar inte upp de biologiska och ekologiska skälen till att vi bl.a. från Jämtlandsbanken enhälligt har motionerat om Ammeråns överledning och sagt nej till en fortsatt utbyggnad – detta har andra mycket bra och värtaligt redogjort för.

På s. 26 och 27 finns de reservationer som jag ägnar mig åt. Kraftbolaget – det är egentligen två, BÅKAB och Krångede – som har begärt att få göra överledningen har till alla hushåll och långt utanför vår kommun skickat vackra och påkostade broschyrer i flerfärgstryck, där man talar om projekten och försöker inbilla oss hur billigt det skall bli, hur bra det skall bli och att det inte skall påverka vare sig miljön eller möjligheten till utveckling när det gäller sysselsättning i kommunen.

De lurar oss. De vill på ett mycket aptitligt sätt presentera vad jag kallar för ett miljömord. Ammerån är den sista orörda, helt oreglerade älven i sin storleksklass söder om Umeå.

Bl.a. säger kraftbolagen till oss i Ragunda kommun att de är villiga att stödja turismen. Det är bra det. Det kan de bäst göra genom att lämna Ammerån i fred, för dragningskraften hos Ammerån som turistmål ligger just i den orörda naturen och i ådalens vildmarkskaraktär. Att utveckla

sommarturismen i Ragunda kommun är omöjligt utan en fritt strömmande Ammerå med naturligt fiske. Detta också sagt med adress till regeringen, där ju nu ärendet ligger. Det är prövat i alla sammanhang.

Kommunen har sagt nej, och länsstyrelsen har sagt nej. Det gör vi också i motionen till årets riksmöte från Jämtlandsbanken – undertecknad av Marianne Stålberg, Margareta Winberg och Nils-Olof Gustafsson, alla tre socialdemokrater, Ingrid Hemmingsson, moderat, och av mig själv, centerpartist – och som det yrkas bifall till i reservation 13.

Ärendet är alltså föremål för regeringens prövning. Jag förutsätter att regeringen är lyhörd för all den opinion och all den expertis som finns samlad i detta ärende, så att regeringen handlar i enlighet med vår motion och i enlighet med vad som sägs i reservation 13.

Vi upplever nog att vattenlagen helt enkelt är en utbyggnadslag. Riksdagen stiftar lagar – låt mig läsa en paragraf ur en lag som riksdagen har stiftat, lagen om hushållning med naturresurser, 2 kap. 1 §: "Mark- och vattenområden skall användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företråde skall ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning."

En från allmän synpunkt god hushållning är att låta Ammerån vara i fred och att låta Härkan vara i fred.

Jag övergår nu till reservation 14 angående Härkan. I reservationstexten anges skälen för att Härkan skall lämnas i fred, bl.a. detta att den ligger nära Östersund. Den är lätt tillgänglig och den har stor betydelse för fiske och kulturminnesvård.

Precis som när det gäller Ammerån har ideellt arbetande lokalbefolkning lagt ner mycket arbete för att förbättra möjligheterna för folk att fiska och studera de unika kulturvärden som finns efter Härkans stränder. Fördärva inte viktiga fiskemöjligheter och fördärva inte viktiga kulturvärden vid Härkan!

Jag yrkar, fru talman, återigen bifall till reservationerna 13 och 14.

Anf. 41 BERTIL DANIELSSON (m):

Fru talman! Några korta synpunkter beträffande Emån. Det framställs ibland som om vi moderater med berätt mod och i alla lägen bara vill bygga ut vattenkraften. Så är det inte.

För det första vill vi bevara vår natur, som är värd att skyddas. För det andra har riksdagen i stor enighet fattat beslut om lagar och regler för hur denna behandling skall gå till. Jag hyser tilltro till riksdagens förmåga att anta lagar. Det måste ytterligare betonas, och det förtjänar att ännu en gång sägas, att riksdagen har inte att besluta om utbyggnad av älvar eller vattenkraft. Vad riksdagen gör är att undanta utbyggnad för prövning. Riksdagen kan alltså tillåta prövning av olika vattenkraftsprojekt.

När det gäller Emån har det heller inte framkommit i debatten att man redan har byggt ut denna å. Det finns ett kraftverk där, som skall byggas ut. Vid den tidigare behandlingen av detta ärende har bl.a. länsstyrelsens styrelse uppställt mycket långtgående villkor för på vilket sätt en eventuell utbyggnad skall gå till. Den utbyggnad som skedde för länge sedan

omgärdades inte av sådana restriktioner som vi nu kan förvänta oss inför en framtida utbyggnad. Trots detta finns det i denna å ett trettiotal unika arter och fina naturvärden. Det är då förvånande att dessa värden kan existera, då det vid denna utbyggnad inte fanns så hårda restriktioner och villkor som nu kommer att vara för handen. Är det så att reservanterna har rätt i sin förmodan att dessa värden skulle spolieras genom en fortsatt utbyggnad, skulle dessa redan vara förödda genom den utbyggnad som skedde för ett stort antal år sedan.

Prövning skall således kunna ske, men det betyder inte att en utbyggnad verkligen kommer till stånd. Jag förutsätter att vattendomstolen tar den hänsyn som behövs för att skydda de unika värden som det här är fråga om. Jag vill verkligen understryka att man måste uppställa mycket stränga krav för att den unika miljö som finns med dess artrikedom – fiskbestånd och annat – kan fortleva. Jag förutsätter att vattendomstolen tar dessa hänsyn vid sitt slutliga avgörande av den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 1 (skogsvårdslagen och lagen om skötsel av jordbruksmark)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 35 för reservation 1 av Jan Strömdahl och Krister Skånberg.

Mom. 2 (avvägningar mellan NRL och utvecklingen av befintliga tätorter m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 261 röster mot 35 för reservation 2 av Jan Strömdahl och Krister Skånberg.

Mom. 3 (mineralutvinning i de obrutna fjällområdena)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 70 för reservation 3 av Erling Bager m.fl.

Mom. 4 (klarläggande av vissa intressen som NRL har att tillgodose)

Utskottets hemställan bifölls med 240 röster mot 57 för reservation 4 av Knut Billing m.fl.

Mom. 5 (deponering av kolaska)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 5 av Jan Strömdahl anförda motiveringen, *dels* reservation 6 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (utvidgning av det kommunala vetot)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 7 av Jan Strömdahl anförda motiveringen, *dels* reservation 8 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (naturvårdsverkets lista över riksintressanta områden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 9 av Erling Bager och Siw Persson, *dels* reservation 10 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (ansvaret för NRL på central nivå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Erling Bager m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (förklaring av de fyra huvudälvarna m.fl. som nationalälvar)

Utskottets hemställan bifölls med 209 röster mot 87 för reservation 12 av Erling Bager m.fl.

Mom. 10 (Ammerån)

Utskottets hemställan bifölls med 189 röster mot 107 för reservation 13 av Erling Bager m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 11 (Hårkan)

Utskottets hemställan bifölls med 190 röster mot 106 för reservation 14 av Erling Bager m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 13 (Voxnan uppströms Edsbyn)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Erling Bager m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (Meåforsen och Jaurekaska)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Erling Bager m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (Härjeåsjön och Smedjemorasjön)

Utskottets hemställan bifölls med 192 röster mot 105 för reservation 17 av Erling Bager m.fl.

Mom. 17 (Emån)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 104 för reservation 18 av Erling Bager m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (Edsforsen)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 104 för reservation 19 av Erling Bager m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (effektiviseringar av vattenkraftverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Rune Thorén och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (omfattningen av planen för vattenkraftsutbyggnad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Rune Thorén m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:117
19 maj 1989

Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Mom. 21 (vattenkraftens roll i energibalansen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Erling Bager m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (bildandet av naturreservat)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Erling Bager m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (sysselsättningsaspekterna vid vattenkraftsutbyggnad)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (synpunkter från vissa intresseorganisationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Krister Skånberg – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (Vättern)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Rune Thorén m.fl. – bifölls med acklamation

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Anf. 42 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att gällande sammanträdesplan kommer att ändras enligt följande:

- a) Måndagen den 29 maj anordnas inte något arbetsplenium. Vid sammanträdet, som tar sin början kl. 09.00, lämnas interpellationssvar.
- b) Arbetsplenium tisdagen den 30 maj kl. 10.30 kommer att avslutas senast kl. 18.00. Efter ärendebehandlingen följer interpellationssvar.
- c) Sammanträdet tisdagen den 6 juni kl. 12.00 kommer att inledas med ett högtidlighållande av nationaldagen. Därefter följer arbetsplenium. Voteeringar kan denna dag förekomma även efter kl. 18.00.

7 § Beträffande de på föredragningslistan återstående ärendena, bostadsutskottets betänkanden 1988/89:BoU10 och BoU9, beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i båda dessa ärenden avslutats.

Föredrogs

bostadsutskottets betänkanden

1988/89:BoU10 Ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m. (prop. 1988/89:89 delvis) och

Först upptogs till behandling bostadsutskottets betänkande 10 om ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m.

Ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m.

Ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m.

Anf. 43 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Först vill jag säga att de talare som har anmält sig till debatten i de två följande ärendena har kommit överens om att inte begära votering i dessa. Jag skall försöka begränsa min taletid, så att vi kan hinna med dessa ärenden till kl. 14.

Bostadsutskottets betänkande 10, som vi nu behandlar, har sin grund i regeringens förslag i proposition 1988/89:89 om ändrade betalningsvillkor för vissa bostadslån. Bostadsutskottet föreslår dessutom, med utnyttjande av sin initiativrätt, att frågan om bokföring av vissa bostadslån ses över. Vidare föreslår utskottet att vissa studentbostäder skall omfattas av lagen. Slutligen gör utskottet ett tillkännagivande till regeringen om ersättningslån vid förändrade amorteringsvillkor.

Huvudfrågan gäller ändringar av reglerna för vissa hyres- och bostadsrätts-hus. Utskottet har, efter påpekanden från lagrådet, skickat ut förslaget på remiss. Det övervägande antalet remissinstanser tillstyrker förslaget i denna del. Från centerns sida har vi också ställt oss bakom huvudförslaget, att man inför fasta amorteringsplaner. Det innebär klara förenklingar och moderniseringar av lånereglerna.

Vi har emellertid på två punkter haft invändningar mot propositionens förslag. Det gäller för det första ändringar av principerna för beräkning av den ränta som berättigar till räntebidrag. För det andra gäller det ändrade villkor för räntebidrag. Eftersom vi befinner oss i tidspress, avstår jag från att gå in på en argumentering i detalj. Jag vill hänvisa till den omfattande beskrivning av vårt ställningstagande som finns i vår kommittémotion Bo247 samt i reservationerna 3 och 4.

Fru talman! Låt mig säga att de förändringar som föreslås kan få konsekvenser för vissa låntagare, framför allt de med mindre lån. Boendekostnaderna ökar för vissa hyresgäster på ett sätt som ur fördelnings- och rättvisesynpunkt inte är acceptabelt. De ändringar som görs av beräkningsgrunderna för räntebidragen genom att man inför ett räntetak kan innebära att låntagare med mindre lån kan komma i kläm. Vi vill från centerns sida att regeringen skall uppmärksamma detta. Vårt yrkande avslås av utskottet. Jag vill yrka bifall till reservation 3.

De ändrade villkoren för räntebidragen som innebär att man sätter ett räntetak på så sätt att räntebidrag inte skall utgå efter 25 år kan få till följd att hyrorna måste höjas ganska radikalt i vissa fall. Det kommer att slå hårt mot de svaga på bostadsmarknaden. Det är huvudskälet till att vi vill avslå propositionen och regeringsförslaget i denna del.

Fru talman! Slutligen vill jag yrka bifall till reservationerna 3, 4 och 5 och i övriga delar till utskottets hemställan.

Anf. 44 KNUT BILLING (m):

Fru talman! Vi moderater har två reservationer i detta ärende. Jag yrkar bifall till bägge reservationerna.

Den ena reservationen gäller övertagande av bostadslån som har finansierats över statsbudgeten. Vi har väckt en motion där vi säger att de förändringar som föreslås i propositionen kan godtas först i det ögonblick de remissinstanser till vilka vi har beslutat skicka ut ärendet säger att de kan godtas. Remissinstanserna har svarat ja, och därför har vi godtagit förslaget. Men när det gäller den här delen anser vi att det är fel, eftersom det innebär att SBAB skall få ensamrätt på att konvertera lån förenade med räntesubventioner. De företag som har lån har redan förbindelse med olika bottenlåneinstitut. Vi menar därför att det är rimligt att de olika bottenlåneinstituten även kan få vara med i detta sammanhang, vilket framgår av reservation 2.

Sedan ett antal år tillbaka kan allmännyttiga företag få ta upp skuldbelopp som en tillgång i balansräkningen. Detta är naturligtvis fel, vilket vi ständigt har kritiserat. Nu tar utskottet ett initiativ och säger att när dessa paritets- och räntelån löses in kan en situation uppstå då företagen får problem, eftersom de måste lösa ut den tillgång som finns i balansräkningen och som är helt fiktiv. Detta understryker ju bara hur galet beslutet var från början. Vi kan inte acceptera att man går vidare på detta sätt och i bokföringen upptar skulder som tillgångar. Detta är, fru talman, en fullständigt felaktig metod, och därför yrkar vi avslag på detta utskottsinitiativ.

Anf. 45 LEIF OLSSON (fp):

Fru talman! När proposition 89 om ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån lades på riksdagens bord, kunde vi konstatera att det fanns mycket som var positivt i den, inte minst syftet att förenkla och rationalisera låneförvaltningen.

Det handlar här i första hand om räntelån och paritetslån avseende hus som är byggda eller ombyggda under åren 1968–1974.

I folkpartiets motion Bo5 framfördes i princip två invändningar mot propositionen.

Den första invändningen var att förslaget inte hade remissbehandlats, ett förhållande som även lagrådet noterar i sitt remissyttrande.

Lagrådet konstaterar även att det inte är de enskilda låntagarnas intresse som står i förgrunden, utan det är i stället ett bättre organisatoriskt system för långivaren, alltså staten, som är huvudintresset i propositionen.

Bostadsutskottet fick emellertid till stånd ett allmänt remissförfarande. Remissvaren är i stort sett positiva till förslaget, men flera remissinstanser uttalar dock farhågor för att vissa låntagare skulle kunna få försämringar om det nya förslaget genomfördes. Remissinstanserna uttalar också osäkerhet om hur utvecklingen kan bli framöver. Det gäller ränteläge, inflation och naturligtvis den ekonomiska utvecklingen i stort.

Fru talman! Den andra invändningen från folkpartiets sida var att det här handlar om ett civilrättsligt avtal mellan staten som långivare och låntagarna.

Enligt folkpartiet är det ytterst viktigt att man är restriktiv när det gäller att låta nya lagar rubba äldre civilrättsliga avtal.

Nu har utskottsmajoriteten skärpt skrivningen när det gäller amorterings-

villkoren, så att villkoren för de nya lånen inte får bli sämre än för de ersatta lånen. Detta är givetvis ett steg i rätt riktning, men folkpartiet anser fortfarande att staten skall stå för sina avtal och att denna principfråga är så viktig att dessa generella ändringar av avtalsvillkoren ej bör genomföras.

Vi i folkpartiet tror att man kan nå samma resultat – en effektivare och mera rationell låneförvaltning – genom att låntagarna erbjuds att på frivillig väg ansluta sig till de nya amorteringsvillkoren.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 och även till reservation 5, som Knut Billing tidigare har redogjort för.

Anf. 46 JAN STRÖMDAHL (vpk):

Fru talman! I det här ärendet skall jag vara mycket kortfattad. Jag yrkar bifall till reservation 4 som grundar sig på en motion från centerpartiet och på remissvar från utskottets remittering.

I denna reservation anförs att vi är negativa till att man ändrar villkoren för räntebidrag, vilket innebär att om låntagarna inte har nått upp till marknadsräntan efter 25 år kan det bli en ganska kraftig höjning i ett svep av räntan. På detta sätt drar man bort subventioner från låntagarna på ett sätt som det är svårt för låntagarna att beräkna från början.

Förslaget från regeringen bygger alltså på en förhoppning att inflationen skall begränsas, egentligen mer än vad vi kan se i dag. Denna förhoppning kan vi dela, men det är svårt att bygga låneregler på förhoppningar om en låg inflation. Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 47 PAUL CISZUK (mp):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 4 i detta betänkande.

Anf. 48 NILS NORDH (s):

Fru talman! Inte heller jag skall bli långrandig i talarstolen. Jag vill börja med att yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på samtliga fem reservationer.

Jag vill först och främst kort kommentera reservation 1 från folkpartiet. Utskottet gör ju ett tillkännagivande till regeringen som går i den riktning som krävs i reservationen. Jag vill också nämna att lagrådet i sitt yttrande har konstaterat att en ny lagstiftning rent principiellt inte skall rubba innehållet i tidigare avtal. Men särskilda skäl kan ju föranleda avsteg från detta förhållande. Lagrådet gör mot bakgrund av det material som det har att tillgå bedömningen att detta förslag är bra. Enligt lagrådet kommer förslaget att leda till en rationalisering av låneverksamheten.

Beträffande reservation 2 av moderaterna vill jag säga följande. Det är ganska naturligt att regeringen när den går in och vill göra en sådan förändring också måste kunna hänvisa till någon som övertar dessa lån, och då är SBAB den rätta instansen i denna del.

Fru talman! Övriga reservationer har kommenterats, och utskottet har förutsatt att regeringen mycket noga följer utvecklingen på detta område.

Anf. 49 LEIF OLSSON (fp):

Fru talman! Nils Nordh säger att detta är ett steg i rätt riktning. Det var exakt vad jag sade i mitt inledningsanförande. Men det är samtidigt viktigt att komma ihåg, att om det gäller att välja mellan principfrågan att staten skall stå för sina avtal och målsättningen att få en rationellare förvaltning, anser folkpartiet tveklöst att staten skall få stå för förpliktelserna. Om man sedan erbjuder frivillig övergång till ändrade regler och dessa inte är negativa för låntagaren bör det, som jag ser det, innebära att den gamla lånestocken krymper avsevärt och kanske helt försvinner. Men då sker det på frivillig väg.

Anf. 50 KNUT BILLING (m):

Fru talman! Nils Nordh sade att man måste ha någon att hänvisa till och att det i det här sammanhanget självfallet är SBAB. Av remissammanställningen framgår att hypoteksinstituten själva har sagt att de med glädje är med i bilden. Då skulle det finnas möjligheter för låntagare att välja vilket institut de vill gå till. Därmed skulle man också helt ha uppfyllt önskemålet om valfrihet. Det är inte så, Nils Nordh, att man enbart måste ha SBAB att vända sig till. Det är fullt möjligt för låntagaren att välja, som hypoteksinstituten säger.

Anf. 51 NILS NORDH (s):

Fru talman! Helt kort till Leif Olsson: Självfallet skall staten försöka så långt det går att hålla de ingångna avtalen. Men det kan finnas anledning, för att vi skall få en förenklad lånehantering och en effektivisering, att göra förändringar. Kan man inte rubba de befintliga avtalen, innebär det att vi inte kan genomföra förenklingar.

Det är riktigt som Knut Billing säger – det säger vi också i utskottet – att låntagaren har en frihet att gå till andra låneinstitut än SBAB. Men SBAB är också den instans som ombesörjer räntebidragsberättigade lån. Det är någonting som kan komma låntagarna till nytta.

Anf. 52 KNUT BILLING (m):

Fru talman! Jag vill bara erinra om att det just var räntebidragsberättigade lån som frågan gällde.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslutet fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 9.)

Kammaren övergick till att debattera bostadsutskottets betänkande 9 om godtagande av byggprodukter som godkänts i annat nordiskt land.

Godtagande av byggprodukter som godkänts i annat nordiskt land

Anf. 53 ERLING BAGER (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 1 och 6 i bostadsutskottets betänkande 9. Dessa två reservationer är gemensamma för folkpartiet och moderaterna.

I regeringens proposition 139 föreslås att byggprodukter som godkänts i något annat nordiskt land intill utgången av 1991 skall godtas på samma sätt som liknande produkter i Sverige. Propositionen skall uppenbarligen ses som regeringens sätt att ta itu med de snabbt stigande byggkostnaderna. Den utgör förvisso ett steg i rätt riktning, men det bör samtidigt understrykas att den föreslagna åtgärden isolerad kommer att ha mycket liten effekt på det problem man säger sig vilja angripa.

Folkpartiet har i en partimotion om bostadspolitiken föreslagit en rad åtgärder som skulle bidra till en lugnare kostnadsutveckling. Dit hör en rad förslag till avregleringar, bl.a. avskaffande av mark- och konkurrensvillkoren samt förändringar i regelsystemet för räntebidrag. Det är också uppenbart att bostadssubventionerna har bidragit till att försvaga kostnadsmedvetandet och därmed drivit upp kostnadsutvecklingen.

Vi kan acceptera att godtagandet av byggprodukter från andra länder nu begränsas till att enbart gälla Norden, såsom föreslås i den föreliggande propositionen. Samtidigt vill vi dock betona att samordningen med andra länder, exempelvis i Västeuropa, bör drivas målmedvetet och konsekvent även inom bostadspolitiken. Vi motsätter oss den föreslagna tidsbegränsningen till 1991. Några bärande skäl för detta förslag har inte redovisats. Vi föreslår därför att den utgår.

Fru talman! Enligt min mening talar flera skäl mot att giltigheten för det nu aktuella lagförslaget begränsas på det sätt som föreslås i propositionen. Åtgärden är ett första steg från svensk sida mot en större och mer vidgad marknad för byggprodukter. Målet bör vara att utvidga giltigheten för lagen till att omfatta byggprodukter från flera länder i stället för att ta steget tillbaka till nuvarande ordning vad gäller typgodkännande, vilket kan bli fallet med regeringens förslag. Det är därför fel att på förhand förutsätta att pågående förhandlingar inom Norden och olika europeiska organ inte skulle leda till något resultat. Skulle problem uppstå i förhandlingarna och Sveriges position stärkas av ett annat ställningstagande, kan regeringen naturligtvis återkomma till riksdagen. Det bör dock i sammanhanget påpekas att erfarenheter först bör vinnas av godtagandet av typgodkända byggprodukter från de nordiska länderna. Tidsperspektivet inom byggmarknaden med långa projekterings- och upphandlingstider gör att eventuella positiva resultat av denna ordning knappast kan avläsas på kort sikt utan kräver en tillämpning under ett antal år.

Jag anser att det nu behandlade förslaget om godtagande av byggprodukter från de nordiska länderna får ses som ett första steg från svensk sida på vägen mot en friare handel med byggprodukter inom Europa. Det bör på sikt kunna leda till att utbudet av byggprodukter på den svenska marknaden avsevärt ökar, något som torde ha en positiv inverkan på bl.a. bostadsbyggnadskostnaderna. Samtidigt förbättrar givetvis en samordning med övriga Europa den svenska byggmaterialindustrins möjligheter att konkurrera på nya marknader.

Fru talman! Jag yrkar återigen bifall till reservationerna 1 och 6.

Anf. 54 RUNE THORÉN (c):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till centerreservationerna 2, 3, 4 och 5. Det kan tyckas att det är många reservationer – fyra av sex – som centern står för. Trots det vill jag säga att vi i själva huvudfrågan egentligen är överens. Huvudfrågan gäller att försöka minska kostnaderna för boendet. På den punkten kan det naturligtvis inte råda någon oenighet.

Reservationerna talar i stort sett för sig själva, men jag vill något kommentera dem. Vi tycker inte att det skall vara den tidsbegränsning som regeringen föreslår, eftersom detta är ett ensidigt initiativ från Sveriges sida. Vi vill ha större påtryckningar på de övriga nordiska länderna. Därför tycker vi att det vore rimligt att upphöra litet tidigare med den föreslagna ordningen och att försöka få de övriga nordiska länderna att vidta motsvarande åtgärder.

Reservation 3 handlar om miljö- och kvalitetsaspekterna. Vi har tidigare, inte minst på 60- och 70-talet, sett hur allvarligt det kunde vara med dåligt byggmaterial. Vi tycker att det är viktigt med en skärpning när det gäller miljö- och kvalitetsaspekter även från riksdagens sida. Vi tycker också att det är viktigt för denna kammare att få en redovisning av hur det har gått. Detta framhåller vi i reservation 4.

En reservation som tilldragit sig en del uppmärksamhet bland ledamöterna i bostadsutskottet och föranlett en del särskilda yttranden är reservation 5 om bostadspolitikens inriktning. Den vill jag ägna några minuter åt. Egentligen – och då är vi kanske inte riktigt överens – är frågan varför det över huvud taget behöver läggas fram ett sådant här förslag i kammaren. Enligt centerns uppfattning är det stora problemet koncentrationen i framför allt Stockholm-sområdet men även inom andra områden i landet. Den diskussion som förs i dag även på andra håll än här i riksdagen går ut på att försöka dämpa överhettningen. Vi har från centerns sida sagt många gånger att det inte bara är fråga om att dämpa tillväxten i storstäderna genom att lägga på avgifter och försöka få en bättre miljö, utan det gäller framför allt att försöka få Sverige i bättre balans.

Här står jag nu och talar inför en nästan tom kammare – kanske någon ser på TV – men vi har också vid många andra tillfällen diskuterat frågor som har betydelse för att få Sverige i bättre balans. Det var inte länge sedan vi hade en debatt här i riksdagen om järnvägarna och vägarna.

Ju mer vi kan satsa, för det är ändå vad som är av betydelse, på järnvägen – centern föreslår t.ex. att 40 miljarder skall satsas på järnvägen – på en decentraliserad utbildning och på en ordentlig sjukvård, desto mindre blir trycket på Stockholmsregionen. I dag finns det på sina håll tendenser liknande dem på 60- och 70-talen. Fina bostäder ute i landet överges, och i stället ökar kraven här. Företag som egentligen skulle kunna vara kvar ute i landet, om det bara funnes kommunikationer, vägar, sjukvård och utbildning där, väljer att flytta till en storstadsregion. Således ökar trycket på denna. Dessutom ökar kostnaderna.

Det är därför som vi i centern envisas med att ta upp frågan om bostadspolitikens inriktning. Många gånger är det bara fråga om en läpparnas bekännelse när man står här i talarstolen. Men det är viktigt att hela tiden komma ihåg att vill man ha en decentralisering av de olika

funktionerna i vårt land, gäller det – inte bara beträffande bostadsbyggandet utan också i en rad andra frågor – att föra en konsekvent politik. Det är vad vi i centern har gjort. Om vi hade varit i majoritet här i kammaren, skulle den här frågan nog inte ha behövt komma upp. Då hade det nämligen inte varit någon överhettning vare sig i fråga om bostadsbyggandet eller här i Stockholmsregionen. Men dithän har vi ännu inte kommit. Våra förslag stöds ju ännu inte av en majoritet. I förhoppning om att det så småningom skall bli så yrkar jag återigen bifall till centerns reservationer.

Anf. 55 KRISTER SKÅNBERG (mp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 3 och 4 i bostadsutskottets betänkande 9.

Sedan vill jag säga något om reservation 3. Det är utomordentligt viktigt att förebygga att man får s.k. sjuka hus, vid både ny- och ombyggnad, och att sanera de sjuka hus som finns, med tanke på de allvarliga och omfattande skador när det gäller människors liv och hälsa som sjuka hus redan har orsakat. Dessutom förefaller antalet skador av detta slag att öka.

Det finns byggprodukter som genom sina egenskaper eller sin utformning i sig själva eller i samverkan med andra produkter kan medföra risk för uppkomst av fukt- och mögelskador eller av andra skador som kan resultera i sjuka hus. Det är helt klart. Därför menar vi att svenska myndigheter även i fortsättningen skall pröva vilka produkter och material som medför sådana här risker. Produkterna och materialen skall nämligen uppfylla de krav som ställs i kap. 3 i plan- och bygglagen till skydd för liv, personlig säkerhet eller hälsa och i motsvarande föreskrifter som kan ha meddelats med stöd av 16 kap., 1 § första stycket i samma lag.

Vi menar att det här alldeles särskilt gäller byggmaterial och byggprodukter som har utvecklats och tillverkats utanför Norden. Det kan inte förutsättas att dessa är utformade för nordiska klimatbetingelser och byggmetoder. Vi har således ingenting emot att man, som regeringen föreslår, släpper in byggprodukter som har godkänts i ett annat nordiskt land. Vad vi vill är att man värnar om kvaliteten på produkterna, särskilt i de avseenden som jag här har nämnt.

Jag vill också säga några ord om reservation 4. Det vore vällovligt om den föreslagna åtgärden skulle innebära att man utan risker för människors liv och hälsa kunde dra ned byggkostnaderna. Men det är inte alldeles säkert att den föreslagna åtgärden får den effekten. Kanske kommer riskerna för skador att öka eller kostnaderna att påverkas negativt. För vad är det som säger att man bara därför att man nu vidgar ramarna kan dämpa den tendens till oligopol och monopol som redan finns? Det kan ju hända att de stora företagen i alla fall lyckas behärska marknaden, och då har man inte vunnit någonting.

Mot den bakgrunden är vi angelägna om att den redovisning av effekterna som efterlyses i reservation 4 verkligen av riksdagen framförs som ett önskemål till regeringen.

Anf. 56 RUNE EVENSSON (s):

Fru talman! Den svenska byggmarknaden kännetecknas av fullt kapacitetsutnyttjande och av en överhettning som är större än vid tidigare uppsving i byggkonjunkturen. Regering och riksdag har tidigare vidtagit åtgärder i syfte att dämpa efterfrågan. De åtgärder som föreslås i detta betänkande är ytterligare ett steg på den vägen.

Produktionskostnaderna för nybyggda bostäder har ökat i en takt som inte står i rimlig proportion till övrig kostnadsutveckling. På två år har kostnaderna ökat med drygt 30 %. Konsumentpriserna har under samma tid ökat med 11 %. Ca 35 % av byggkostnaderna utgörs av byggmaterialkostnader. Inom byggmaterialindustrin finns det endast ett fåtal konkurrerande företag inom varje varugrupp. Inom vissa varugrupper råder näst intill monopol. Det är inte en bra situation. I stället har detta bidragit till de stora kostnadsökningarna under senare år. De förslag som förs fram i betänkandet skall bidra till en ökad konkurrens inom byggmaterialektorn genom att importen av byggmaterial från de övriga nordiska länderna främjas.

Sverige arbetar internationellt för en harmonisering vad gäller kraven på byggprodukter. Detta arbete sker i FN:s och EFTA:s regi. I de nordiska länderna har detta arbete pågått sedan 50-talet. Regler har härvid utarbetats för ett tjugotal produktslag.

En förutsättning för att olika material skall få användas i byggandet är att materialen uppfyller de grundläggande kraven i PBL. Enligt PBL har byggherren huvudansvaret för att byggbestämmelserna följs. Vid bygglovspliktiga åtgärder prövar även byggnadsnämnderna om de föreslagna åtgärderna uppfyller kraven i 3 kap. PBL. Det nordiska samarbete som existerar sedan lång tid tillbaka på byggbestämelseområdet har inneburit att bestämmelserna i de olika länderna bygger på en likartad uppfattning. En produkt som är godkänd i ett annat nordiskt land kan i allt väsentligt anses svara också mot svenska krav. Något generellt godkännande lämnas dock inte, utan godtagandet görs efter prövning i den enskilda byggnadsnämnden.

I avvaktan på Nordiska ministerrådets fastställande av ömsesidiga riktlinjer får nu de byggprodukter som har godkänts av behörigt organ i ett nordiskt land likställas med ett typgodkänt eller tillverkningskontrollerat material i Sverige. Detta sker genom ett tillägg till 8 kap. 29 § PBL, där en ny paragraf – 29 a § – införs, som reglerar godtagandet av byggprodukter som godkänts i andra länder.

Detta gäller t.o.m. 1991. För att säkerställa kvalitetskraven får regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer bemyndigande att meddela föreskrifter för att undanta produkter som inte uppfyller kraven i 3 kap. PBL vad gäller skydd för liv och hälsa.

Till betänkandet har fogats sex reservationer. Moderaterna och folkpartiet vill inte ha någon begränsning i tiden, medan centerpartiet vill korta av tiden med ett år till utgången av år 1990.

Propositionens förslag om en tidsbegränsning t.o.m. 1991 är motiverat av den förväntade utvecklingen av det nordiska samarbetet och förhandlingarna när det gäller att få till stånd ömsesidighet i denna fråga. Frågan om en eventuell förlängning efter denna tidpunkt bör avgöras i slutet av 1991, när man bättre kan överblicka förhandlingsläget. Det är fråga om en förhand-

lingsposition i dessa förhandlingar. Centern och miljöpartiet betonar i en reservation vikten av att miljö- och kvalitetsaspekterna inte eftersätts utan att i reservationen föra in något nytt utöver det som utskottet redan har anfört. Självfallet anser utskottsmajoriteten att kraven på miljö och kvalitet inte skall eftersättas, och man bemyndigar också regeringen, eller myndighet som regeringen godkänner, att undanta produkter som inte antas uppfylla kraven i PBL. Något tillkännagivande om detta erfordras ej, då det redan finns med i betänkandet.

Centerpartiet och miljöpartiet tar i en reservation upp frågan om bostadspolitikens inriktning. Denna fråga är föremål för en utredning och behandlades för bara knappt en månad sedan här i kammaren. Utskottet intog då samma ställning som nu, varför jag ej närmare går in på detta.

Moderaterna och folkpartiet tar i en reservation upp frågan om samordningen med EG och menar att detta beslut är ett första steg mot en samordning av kraven som på sikt bör gälla även övriga Europa.

I propositionen redovisas det svenska engagemanget i det internationella harmoniseringsarbete som pågår beträffande byggsektorn. Dessa kontakter sker via EFTA och samarbetsorganisationen UEA. Det nordiska samarbetet väntas få betydelse i det europeiska harmoniseringsarbetet. Arbetet med förslag till en sektorsöverenskommelse för byggområdet pågår inom EFTA, och ett slutgiltigt förslag kan väntas redan i september i år. I UEA, där de flesta EFTA- och EG-länder ingår, pågår ett utbyte av erfarenheter beträffande godkännandet av byggkomponenter. Något tillkännagivande i frågan är ej nödvändigt.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Bostadsutskottets betänkande 10

Mom. 1 (ändrade betalningsvillkor för vissa statliga bostadslån m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Erling Bager och Leif Olsson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (övertagande av bostadslån som finansierats över statsbudgeten m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (ändring av principerna för beräkning av den ränta som berättigar till räntebidrag m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rune Thorén m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:117
19 maj 1989

*Om barnomsorgen för
samebarn i Jokkmokks
kommun*

Mom. 5 (ändrade villkor för räntebidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Rune Thorén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (bokföring av vissa bostadslån m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

Bostadsutskottets betänkande 9

Mom. 1 (lagförslaget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 1 av Knut Billing m.fl., *dels* reservation 2 av Rune Thorén och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (miljö- och kvalitetsaspekter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Rune Thorén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (redovisning av effekterna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Rune Thorén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (bostadspolitikens inriktning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Rune Thorén och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (samordningen med EG)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Knut Billing m.fl. – bifölls med acklamation.

8 § Kammaren beslöt kl. 13.42 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00, då dagens frågestund skulle börja.

9 § Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00 under ledning av andre vice talmannen.

10 § Svar på fråga 1988/89:628 om barnomsorgen för samebarn i Jokkmokks kommun

Anf. 57 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Berith Eriksson har frågat mig om vilka åtgärder jag tänker vidta för att samebarnen i Jokkmokks kommun skall få sin barnomsorg på samiska.

Det är kommunerna som har ansvaret för barnomsorgen och dess organisation. Regeringen har dock vid olika tillfällen uttalat sin positiva

inställning till barnomsorg för samer, och särskilda statliga bidrag har också lämnats till Gällivare och Kiruna kommuner för startande av samiska förskolor. Statsbidrag lämnas också för hemspråksträning på samiska.

Prot. 1988/89:117
19 maj 1989

*Om barnomsorgen för
samebarn i Jokkmokks
kommun*

Då Berith Eriksson, som framställt frågan, anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet, medgav andre vice talmannen att Gudrun Schyman i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 58 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, även om det inte var svar på frågan.

Det är i Jokkmokks kommun som man har krävt barnomsorg, och det är där som man inte kan få den. Jokkmokks kommun vägrar att tillgodose föräldrarnas begäran att få samisk barnomsorg med motiveringen att kommunen inte vill medverka till att separera de samiska barnen från de svenska. Men det rör sig inte om några enstaka barn. Det är 51 barn – en ganska stor grupp – som står i kö.

Striden om att få barnomsorg på dessa högst rimliga villkor, nämligen att barnen skall kunna få tala sitt eget modersmål, har pågått i fyra år. Denna inställning från Jokkmokks kommunfullmäktiges sida är mycket beklaglig. All erfarenhet visar att samiska barn som har placerats i den ordinarie barnomsorgen till stor del mister det samiska språket, och de blir därmed inte heller delaktiga i den kultur och de traditioner som en barnomsorg med samisk profil kan förmedla.

Erfarenheterna från de försök med samisk förskola som har gjorts i Gällivare och Kiruna, som statsrådet hänvisar till, visar just att barnens språkutveckling och vilja att acceptera samiska som första språk starkt hänger samman med den status som samiskan ges inom förskolan.

Jag hoppas att vi är överens om att den samiska kulturen som helhet har ett sådant värde att den berikar den svenska kulturen, och då inte bara i de former som är intressanta att visa upp i turistsammanhang. Nu vet jag att regeringen har talat om, bl.a. i samepropositionen, de stora förpliktelserna att bistå samerna på olika sätt. Om inte löftena skall bli bara tomma ord, måste, såvitt jag förstår, regeringen ta ett ansvar, eftersom inte kommunerna gör det.

Vad skall föräldrarna göra för att kunna utnyttja sina rättigheter, som det faktiskt finns riksdagsbeslut om?

Anf. 59 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Får jag först erinra om att det svar jag gav innebär att regeringen ställer sig positiv till förslaget om inrättande av samiska daghem. Men det skall ske inom de regler som vi har kommit fram till i riksdagen och som innebär att varje kommun organiserar och utformar sin egen barnomsorg. Jag tror faktiskt att det är viktigt att ge kommunerna det förtroendet. Jag pekade också på att i de fall kommunerna har begärt statligt stöd för att utveckla denna typ av verksamhet, har de också fått stödet. Det är också viktigt att visa, att om kommuner inom dessa ramar vill anordna verksamhet

av det slaget, är det möjligt att få statligt stöd, om verksamheten på något sätt innebär utveckling eller förnyelse.

I Jokkmokks kommun finns det både hemspråksträning för samiska barn och samiskspråkig personal vid daghem och i deltidsgupper. Samebarnen är alltså inte helt utan denna viktiga kulturella insats.

Jag har fått en inbjudan att resa till Jokkmokk och Gällivare och besöka dels verksamheten i Jokkmokk, dels den verksamhet för samebarn som finns i Gällivare. Jag tänker ta fasta på denna inbjudan och bege mig dit upp. Då får jag möjlighet att diskutera både med Jokkmokks kommunledning och med representanter för sameintressena. Sedan får vi se om de diskussionerna möjligen kan ha någon påverkan på den framtida planeringen i sammanhanget.

Anf. 60 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag tycker att det låter hoppigivande. Jag delar statsrådets uppfattning om att man i första hand skall gå till väga som man tidigare har gjort, genom att göra det möjligt för kommunerna att själva organisera barnomsorgen och erbjuda ytterligare alternativ med hjälp av statsbidrag. När kommuner inte tar för sig och det får till följd att vissa grupper diskrimineras, måste regeringen ta ett övergripande ansvar.

Det kanske inte går att göra denna jämförelse, men för inte så länge sedan här i kammaren hade vi en fråga om rörelsehindrade barn. En kommun vägrade bistå barnen för att de skulle kunna gå i en särskild skola. Man fick ändra sig i kommunen efter ett uttalande i konstitutionsutskottet. Det är kanske att hådra denna fråga, men jag hoppas verkligen att det besök som statsrådet skall göra kommer att innebära att det blir en positiv lösning på denna konflikt som i fyra år har blivit blockerad av politisk prestige. Jag önskar statsrådet lycka till.

Anf. 61 Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att vi står mycket nära varandra när det gäller den fortsatta handläggningen av denna fråga.

Får jag bara upplysa om att den kommun som ändrade uppfattning när det gäller rörelsehindrade elever gjorde det sedan länsrätten hade fällt ett utslag som innebar att kommunen hade ansvaret för att se till att den handikappade eleven fick den skolgång som han ville ha. Jag tycker att det var mycket tillfredsställande att det utslaget kom.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1988/89:614 om vidgat tillämpningsområde för lagen om produktsäkerhet

Anf. 62 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Ulla Orring har frågat mig när jag avser att verkställa riksdagens beslut att frågan om en utvidgning av produktsäkerhetslagens tillämpningsområde snarast bör bli föremål för utredning.

Frågan om även varor och tjänster som uteslutande tillhandahålls inom ramen för offentlig service skall kunna underkastas en produkt-säkerhetsreglering bereds för närvarande i civildepartementet. Målsättningen är att så snart som möjligt kunna presentera det av riksdagen begärda underlaget.

Låt mig passa på tillfället att understryka att konsumenterna givetvis skall åtnjuta ett gott skydd när det gäller varor och tjänster som tillhandahålls av offentlig verksamhet. Den offentliga sektorn har byggts ut för att tillgodose viktiga krav och önskemål från medborgarna. I vissa fall kan det finnas skillnader mellan kraven och de varor och tjänster som tillhandahålls. Kraven är också av delvis ny natur. Det handlar inte bara om kvantitet utan i ökad utsträckning också om kvalitet. Att göra det möjligt att vidta åtgärder av det slag som produktsäkerhetslagen anger även i fråga om den offentliga sektorns utbud är därför angeläget.

Samtidigt skall vi komma ihåg att ett flertal produkter som enskilda människor kommer i kontakt med i s.k. offentliga miljöer redan är underkastade den nya produktsäkerhetslagen, eftersom produkterna används även i privatlivet. Varor och tjänster som tillhandahålls av statliga och kommunala bolag som driver ekonomisk verksamhet eller av affärsdrivande verk omfattas också av den nya lagen.

Anf. 63 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Margot Wallström för svaret. Det var ju positivt att höra att det pågår ett beredningsarbete i civildepartementet. När och på vilket sätt kommer förslaget att föreläggas riksdagen? Detta är en mycket viktig fråga.

När den nya lagen om produktsäkerhet kom tyckte vi att den skulle komma att fylla ett viktigt krav. Vi menar att konsumenterna skall kunna känna sig säkra vid användandet av varor och tjänster. Det är ett stort misstag att lagen inte redan nu omfattar de tjänster och varor som tillhandahålls inom den offentliga verksamheten, t.ex. hälso- och sjukvård, skolor, daghem och fritidshem. Vi har också ett ökat antal produkter på marknaden, och många av dem är så komplicerade att det är svårt för oss som enskilda konsumenter att bedöma deras säkerhet.

Nu uppstår den egendomliga situationen att så länge produktsäkerhetslagen enbart omfattar den privata sektorn omfattar den lilla Kalle som skadar sig på klätterställningen på dagis som bedrivs i privat regi. Om lilla Pelle skadas på det kommunalt drivna daghemmet när han använder samma typ av klätterställning, då gäller inte lagen.

I svaret utvidgar statsrådet motiveringen. Hon sade att den offentliga verksamheten har byggts ut för att tillgodose ett viktigt krav från medborgarna. Jag vill i stället påstå att vi i folkpartiet anser att den offentliga verksamheten mycket väl skulle kunna drivas i privat regi. Därför tycker vi också att lagarna skall vara tillämpliga inom både privat och offentlig verksamhet.

Därför vill jag få svar på frågan: När kommer förslag om en utvidgning av tillämpningen av lagen om produktsäkerhet?

Anf. 64 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Det känns viktigt att i alla fall tala om att många produkter som det här är fråga om, vilket Ulla Orring också känner till, i stor utsträckning kommer att omfattas av lagstiftningen, eftersom många av produkterna även används i privatlivet. Det är det som är kärnan i detta problem. Många leksaker som används på daghem förekommer också i någon utsträckning i hemmen och omfattas då av lagstiftningen. På samma sätt är det med dagligvaror och inredningsprodukter som används i sjukvård och utbildning. Sådana produkter som inte används i hemmen är i regel litet mer speciella, t.ex. sjukvårdsapparater. Det förekommer också att fasta lekredskap används privat, och då omfattas de av lagen.

Denna fråga är rent tekniskt ganska komplicerad att lösa. Det är anledningen till att det dess värre inte går att precisera det datum då vi kommer att vara färdiga med detta arbete. Produktsäkerhetslagen är en näringsrättslig lagstiftning och kan inte utan vidare kompletteras på det sätt som Ulla Orring föreslår och som det också finns goda motiv till.

Dessutom är det nödvändigt att samordna den med annan speciallagstiftning, t.ex. hälso- och sjukvårdslagen, så att alla aspekter av frågan kan lösas. Därför måste vi mycket noga studera olika lösningar, och det är det arbetet som nu sker inom civildepartementet. Målet är fortfarande att vi skall bli klara så snart som möjligt.

Anf. 65 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Då lagen antogs av riksdagen i december i höstas fanns det de som tyckte att vi skulle vänta med att anta lagen, framför allt för att få en harmonisering med lagstiftningen inom EG.

Själv drev jag linjen att vi skulle få en produktsäkerhetslag. Jag blir litet förskräckt när jag hör att statsrådet tvekar litet beträffande den offentliga verksamheten. Det mesta av vår konsumtion står till vårt förfogande genom den offentliga sektorn. Då uppstår en stark diskrepans mellan privat och offentlig verksamhet.

Det här är en stor och principiell fråga som vi kanske inte kan lösa vid denna frågestund, men jag tänker för min del verkligen efterfråga en komplettering till nuvarande produktsäkerhetslag, så att lagen verkligen skall omfatta även den offentliga sektorn.

Anf. 66 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Det är mycket olyckligt om jag givit intryck av att tveka om denna frågas betydelse och om att det är viktigt att vi försöker gå vidare och ta ställning till om vi kan låta lagen omfatta det som Ulla Orring ger exempel på. Jag beskriver verkligheten och de problem som vi står inför, nämligen svårigheten att samordna näringsrättslig lagstiftning med offentligrättslig lagstiftning, vilket det är fråga om.

Detta ärende rymmer en del tekniskt komplicerade frågor. Det är anledningen till att arbetet inte går så snabbt som vi skulle önska.

Mina ambitioner är naturligtvis fortfarande att vi skall följa riksdagsbeslutet.

Anf. 67 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Folkpartiets inställning är ju att konsumentlagstiftningen skall omfatta både det offentliga och det privata området. Områdena skall vara likställda i den här frågan. Eftersom så stor del av vår konsumtion sker via den offentliga sektorn, som sagt, är detta synnerligen viktigt.

Jag förstår att det här är komplicerat, men det kan inte vara så komplicerat så att man behöver avstå, tveka och vänta. Då har man missat syftet med produktsäkerhetslagen. Det var ett enigt utskott och en enig riksdag som fattade beslut om att ge regeringen till känna önskemålen om en utvidgning av lagstiftningen. Beslutet bygger på ett uttalande som konsumentverket gjorde då det fick utredningen på remiss. Jag vill verkligen än en gång säga att vi anser det vara en viktig uppgift för statsrådet att lösa denna uppgift genom att lämna förslag till utredning eller på annat sätt.

Anf. 68 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Det är det jag säger, Ulla Orring: Vi håller på med arbetet. Jag försöker bara beskriva svårigheter att jämföra klagomål på ett lekredskap med klagomål på en blindtarmsoperation. Det finns vissa aspekter som inte är alldeles enkla och där man inte i en handvändning kan komma fram till en lösning.

Det handlar ju om att få en ändamålsenlig lagstiftning som är korrekt och som vi kan följa. Ambitionen på detta område delar vi.

Anf. 69 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag lyssnar med intresse till statsrådets beskrivning av sina ambitioner. Vi möts väl till hösten igen, och då får vi se hur långt handläggningen av ärendet har kommit.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1988/89:631 om resultatet av vissa överläggningar mellan EFTA och EG om konsumentskydd

Anf. 70 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Per Gahrton har frågat mig vad resultatet blev av ett tjänstemannamöte mellan EG-kommissionen och EFTA-länderna om konsumentskydd, vilket enligt en uppgift i utrikesdepartementets handelsavdelnings redovisning av integrationsarbetet våren 1988–mars 1989 avsågs äga rum i april 1989.

Svaret på frågan är att något möte inte kom till stånd i april. Skälet synes vara att kommissionens generaldirektorat för konsumentfrågor håller på att omstruktureras. EFTA har framfört önskemål om en ny tid för mötet.

Anf. 71 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Detta var väl litet snopet för regeringen – för andra gången på åtta dagar får jag nu veta att viktiga möten som redovisas i den här integrationsrapporten inte har ägt rum.

Bakgrunden till frågan är givetvis att det när det gäller konsumentpolitiken har kommit rapporter om att den skulle bli betydligt sämre om vi EG-anpassar oss. DN skrev t.ex. i fjol: "Centrifuger som kan slita av armarna och spisar som kan bränna barnhänder tillåts i Europa och måste accepteras också i Sverige." – Det var ett citat, inte ett påstående från min sida!

Både den nuvarande och den förra konsumentverkschefen har offentligt sagt – givetvis i betydligt mildare ordalag – att det finns problem med en EG-anpassning av konsumentpolitiken.

Tyvärr har några ordentliga redogörelser om vad en EG-anpassning innebär för konsumentskyddet inte varit tillgängliga för oss som inte arbetar inom konsumentverket eller inom regeringen. De jämförelser som givetvis har gjorts har man klassat som "internt arbetsmaterial".

Därför var det med stort intresse man tog del av den här tjocka gröna boken. Det står där en del saker, men de är alla oklara. Det sägs att EG:s notifikationssystem har utsatts för kritik. Men vilken kritik? Det sägs att direktivförslag är på gång när det gäller spädbarnsutrustningar, lekredskap och barnskyddande förslutningar. Men vad det skulle innehålla får man inte veta någonting om. Det kan naturligtvis delvis bero på att man i EG inte är helt klar med dessa direktiv.

Det finns en mängd fakta som vi inte fått kännedom om. När man då får läsa att det hålls viktiga möten, ställer man naturligtvis en fråga om vad de lett till för resultat. Det var ju snopet att mötet inte blev av, och jag undrar om statsrådet möjligen kan upplysa hur hon över huvud taget tänker lämna bättre information om EG-anpassningens konsekvenser för konsumentskyddet.

Anf. 72 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Per Gahrton har frågat mig vilket resultatet av visst angivet möte har givit. Jag har svarat på den frågan, och jag tänker inte ge mig in i en helt ny frågediskussion. I så fall får Per Gahrton faktiskt ställa en ny fråga. Däremot kan jag säga att det kanske inte är så entydigt till nackdel för konsumentpolitiken att det här mötet inte kom till stånd precis vid det utsatta tillfället. Vad vi kunnat finna kan denna omorganisation faktiskt innebära att konsumentfrågorna får en bättre och starkare ställning i EG. Det är ju vad vi alla eftersträvar.

Anf. 73 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag känner väl till spelreglerna i riksdagen, och jag hade väl därför inte väntat mig något mer utförligt svar på min sista fråga. Bakgrunden var givetvis att jag hade förutsatt och förväntat mig att här skulle kunna föras en debatt på grundval av redovisning av resultaten av detta möte. Nu blev det inte så, och det tycker jag ändå kan föranleda reflexioner kring regeringens allmänna information kring konsumentfrågorna och EG-anpassningen. Den informationen har varit dålig, och jag hoppas innerligt att den blir bättre.

Anf. 74 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Som konsumentminister ser jag fram emot att få föra nya diskussioner om EG-samordningen och konsumentpolitiken i framtiden.

Detta gäller särskilt de fem områden som EFTA bestämt som särskilt intressanta att tala med EG om, nämligen produktsäkerhet, betalningsmetoder, konsumentkrediter, sällskapsresor och otillbörliga avtalsvillkor. Dessa frågor får vi säkert anledning att återkomma till.

Prot. 1988/89:117
19 maj 1989

Om frikyrkliga sjukhuspastorer

Anf. 75 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Jag ser med stort intresse fram emot dessa kommande debatter. Jag vill nu bara påminna om att när det gäller vissa andra områden, nämligen livsmedelskontrollen, miljöpolitiken och arbetsmiljön, har vi inom miljöpartiet trots regeringens hemlighetsmakeri lyckats få ut originalmaterial från de statliga verk som sysslar med dessa frågor. Det har gett underlag för mycket intressanta debatter. Detta material visar nämligen att EG-anpassningen skapar väldiga problem. Det skulle vara bra för de kommande debatter som statsrådet nu säger sig vilja ha om vi fick tillgång till allt material om konsumentpolitiken och följderna av en EG-anpassning som finns inom regeringskansliet och den statliga administrationen.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1988/89:647 om frikyrkliga sjukhuspastorer

Anf. 76 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Jan-Erik Wikström har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att frikyrkliga sjukhuspastorer skall kunna utöva sin tjänst med samma möjligheter som svenska kyrkans sjukhuspräster.

Bakgrunden till Jan-Erik Wikströms fråga är ett uttalande av JO Gunnel Norell Söderblom i ett beslut med brevsvaret angående frikyrkliga sjukhuspastorers möjlighet att få tillgång till sjukhusjournaler och andra sekretessbelagda uppgifter om patienter vid de sjukhus där de verkar. JO konstaterar att sjukhuspräster inom svenska kyrkan har denna rätt, i den mån de behöver det för sin verksamhet. De får nämligen enligt JO anses för det allmännas räkning delta i sjukhusets verksamhet. När det gäller befattningshavare inom frikyrkor och andra religiösa samfund är frågan emellertid enligt JO mer svårbedömbart. JO lutar närmast åt att sådana personer i allmänhet inte kan sägas bedriva sin verksamhet för det allmännas räkning. Men bedömningen kan vara beroende av det avtal som föreligger mellan befattningshavaren och landstinget. JO vill därför inte göra något generellt uttalande om dessa befattningshavares tystnadsplikt och rätt att få ta del av handlingar.

Rent allmänt vill jag erinra om förutsättningarna för den andliga vård vid sjukhusen som bedrivs av såväl svenska kyrkan som de andra trossamfunden.

Som en följd av svenska kyrkans offentlighetsrättsliga ställning och gällande riksdagsbeslut ingår andlig vård vid sjukvårdsinrättningarna som ett led i prästernas tjänsteåligganden. Svenska kyrkans präster har också en lagstadgad tystnadsplikt i fråga om det som de får veta när de utövar själavård.

De fria trossamfunden får på egna initiativ bedriva andlig vård vid sjukhus och vårdinrättningar med endast de begränsningar som sjukvårdsmyndigheterna kan ställa upp. Religionsfriheten kräver att deras medlemmar liksom

alla andra skall ha tillgång till andlig vård i de former som de kan önska under en sjukhusvistelse. Samhället väntar sig för övrigt en sådan insats från de fria trossamfunden. Riksdagen och regeringen har därvid räknat med att frikyrkorna gör en arbetsinsats av liknande omfattning som svenska kyrkan. Staten ger också bidrag med för närvarande 3,3 milj. kr. till den verksamheten. Det sker inom ramen för stödet åt de fria trossamfunden.

JO:s uttalande i frågan huruvida de frikyrkliga sjukhuspastorernas verksamhet kan anses bedriven "för det allmännas räkning" vill jag inte kommentera på annat sätt än genom att framhålla dess otvetydigt försiktiga ordalag. Jag vill också erinra om att uttalandet bara avser frågan om rätten att få tillgång till sekretessbelagt material. Jag avser inte att ge mig in på en tolkning av rättsläget. Det är i sista hand domstolarnas sak.

Som svar på Jan-Erik Wikströms fråga kan jag endast säga att regeringen inte överväger att föreslå någon ändrad lagstiftning beträffande sjukhussjälvården och de sekretessbestämmelser som gäller här.

Anf. 77 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Fru statsråd! Tack för i går och tack för svaret.

En av justitieombudsmännen har gjort ett uttalande om sjukhusprästernas arbete som i flera avseenden synes vara vilseledande.

För det första står det helt klart att präster i svenska kyrkan, katolska kyrkan och frikyrkorna arbetar i den andliga vården vid sjukhusen på precis samma villkor. När riksdagen våren 1980 behandlade propositionen om den andliga vården vid sjukhusen gjorde riksdagen ett enhälligt tillkännagivande till regeringen av följande innehåll:

"Den andliga vården vid sjukhusen bör utgå från patienternas egna behov och önskemål. Utskottet vill också understryka att när svenska kyrkan och de övriga trossamfunden går in i verksamheten – den förra enligt lag och de senare enligt åtagande – bör den förutsättningen gälla att möjlighet skall beredas dem att verka som likvärdiga parter med lika möjligheter att arbeta."

Såvitt bekant tillämpar alla huvudmän för sjukvården detta synsätt. Alla i "sjukhuskyrkans" tjänst måste anses delta i sjukhusets verksamhet för det allmännas räkning, för att låna JO:s uttryck. Av det följer att de måste ha precis samma rätt att ta del av patientjournaler och andra sekretessbelagda uppgifter.

Sedan är det en annan sak att det i praktiken knappast förekommer att präster eller pastorer begär att få del av patientjournalerna.

För det andra har både präster i svenska kyrkan och präster och pastorer i andra trossamfund tystnadsrätt enligt svensk lag. Tystnadsplikten för präst i svenska kyrkan är reglerad i lag, den är i annan ordning strikt reglerad i övriga samfund.

JO:s tanke att av "sjukhuskyrkans" medarbetare bara de som hör hemma i svenska kyrkan skall anses arbeta i det allmännas tjänst har alltså ingen grund i riksdagsbeslut eller i sjukvårdshuvudmännens syn på verksamheten. Trossamfunden själva, både svenska kyrkan och övriga samfund, är överens om att varken präster eller pastorer skall betraktas som vårdpersonal. De arbetar på sjukhusen i kraft av sitt gemensamma uppdrag som kyrkornas

företrädare. De är, som riksdagen uttalat, likvärdiga parter med lika möjligheter att arbeta.

Prot. 1988/89:117
19 maj 1989

Om TV-övervakningen kring Globen

Anf. 78 Statsrådet MARGOT WALLSTRÖM:

Herr talman! Jan-Erik Wikström har helt korrekt återgivit riksdagens uttalanden vid genomförandet av reformen om själavård på sjukhus. Såvitt jag kan förstå fungerar det ekumeniska samarbetet väl i den andliga vården vid sjukhusen. Det har heller inte framkommit något som tyder på att sjukhushuvudmännen inte skulle ha behandlat samfundens likvärdigt. Om det skulle visa sig att något sådant dyker upp, får det övervägas om regeringen behöver vidta några åtgärder för att inskräpa de principer som bör gälla.

En lagstiftning beträffande frikyrkosamfundens medverkan i den andliga vården kan – av skäl som riksdagen också antydde vid behandlingen av ärendet – inte gärna komma i fråga. Eventuellt uppkommande problem får vi lösa på annat sätt, t.ex. genom förhandlingar och överenskommelser med sjukvårdshuvudmännen. Om det visar sig att det blir problem med detta, är jag självfallet beredd att bidra till en sådan diskussion.

Anf. 79 JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp):

Herr talman! Det finns inga problem, det enda problemet är JO:s svar. Om man betraktar präster och pastorer såsom vårdpersonal gäller självfallet samma bestämmelse i sekretesshänseende oavsett vilket trossamfund dessa representerar. JO har även förbisett att även pastorer i andra samfund än i svenska kyrkan enligt svensk lag äger tystnadsrätt.

JO använder uttrycket att hon lutar åt en viss åsikt. Jag för min del anser att man inte skall luta sig i sådana här frågor, utan man skall stå rak och vara bestämd. För detta finns det stöd i riksdagens uttalande och i svensk lag.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på fråga 1988/89:650 om TV-övervakningen kring Globen

Anf. 80 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Kent Lundgren har ställt en fråga till mig som har sin grund i riksdagens beslut att efter förslag av regeringen anslå 3 550 000 kr. för TV-övervakning i anslutning till Globen i Stockholm. Kent Lundgren menar att det är det företag som driver Globen som borde ha stått för de kostnader som anläggningen kräver.

Jag vill först säga att jag inte har någon anledning att recensera riksdagens beslut. Däremot kan jag säga något om den principiella bakgrunden till regeringens förslag.

Till polisens grundläggande uppgifter enligt polislagen hör bl.a. att övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt att ingripa när sådana har inträffat. Det är således polisen som skall svara för den övervakning som sker av allmänna platser. Hit hör bl.a. vägar och tunnelbanor. För övervakning och ordningshållning på enskilt område,

t.ex. inne i en anläggning som Globen, ansvarar i första hand den som nyttjar platsen eller anläggningen.

TV-övervakning är ibland ett utmärkt hjälpmedel i polisarbetet. Att använda detta gör övervakningen effektivare och säkrare samtidigt som det minskar personalbehovet. Det är därför naturligt att det är staten som skall bekosta TV-övervakning.

Jag kan här tillägga att jag givetvis är medveten om de särskilda problem från ordningssynpunkt som en stor, centralt belägen idrottsanläggning innebär. Evenemang som drar stor publik leder till påfrestningar för polisen som på sikt kan gå ut över annan, angelägen polisverksamhet. Det kan givetvis ifrågasättas var gränsen för en arrangörs ansvar för ordningshållningen skall gå och hur långtgående arrangörernas ekonomiska ansvar bör vara när det gäller att ersätta polisens kostnader för ordningshållning. Vi överväger för närvarande dessa frågor i civildepartementet.

Anf. 81 KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag hoppas att min röst når fram. Jag har fått en förkyllning som gör att det känns som om Globen satt på mina axlar.

Det är andra gången som civilministern och jag debatterar i en enskild fråga. Och det är andra gången som jag först blir rättad när det gäller det som jag påstår, men i nästa stund kommer civilministern med något positivt i slutet av sitt svar. Antingen ligger jag före min tid, eller så befinner jag mig parallellt med utvecklingen.

Jag håller med statsrådet om att det är naturligt att staten skall bekosta TV-övervakning – eller rättare, det har tidigare varit så. Men i och med det nya företagsekonomiska synsätt som tränger på i samhället och med marknadskrafterna i ett ganska fritt spelrum, tycker jag att det nog är ganska naturligt att vi i stället koncentrerar oss på att se till att varje verksamhet skall bära sin del av kostnaderna. Om en anläggning kräver exceptionella kostnader för TV-övervakning, bör företagen bakom anläggningen ställa medel till polisens förfogande.

I slutet av civilministerns svar kommer, som jag tidigare nämnde, det positiva: "Vi överväger för närvarande dessa frågor i civildepartementet." Det gläder mig oerhört mycket att få höra detta från statsrådet. Jag har fler idéer, och vi kan kanske se efter om det finns något mer som jag i så fall kan bidra med. Jag fick inte svar på min fråga, men jag förmodar att ställningstagandet när det gäller TV-övervakningen kring Globen inte är att se som ett prejudikat, utan det är en ändring på gång. Jag är tacksam om jag får ett klarläggande på den punkten.

Anf. 82 Civilminister BENGT K Å JOHANSSON:

Herr talman! Globen är inte någon unik anläggning. Jag vill i anslutning till det frågeställaren nämner i sin fråga säga att det inte har någon som helst betydelse huruvida en anläggning finns i Stockholm eller på någon annan plats i landet. Man ser däremot enligt de nuvarande bestämmelserna litet olika på de här frågorna beroende på vem som anordnar verksamheten i fråga. Jag vill hänvisa till det som polismyndigheten i Stockholm så riktigt

påpekat när den tagit upp den här frågan. Man säger att frågan om vem som är anordnare av en offentlig tillställning har stor betydelse när det gäller att avgöra om anordnaren skall betala för erforderlig polisbevakning eller inte. Ideella föreningar är i allmänhet befriade från skyldighet att betala kostnader, medan andra ofta behöver göra detta.

Det är bl.a. dessa frågor som det finns anledning att fundera över. Civildepartementet ser dessutom över frågor som gäller t.ex. passagerares betalningsansvar för den övervakning som vi har på flygplatser m.m. Denna fråga har ett ganska brett spektrum, och den är inte begränsad till Globen. Enligt vår mening skall insatsen för att övervaka gator och tunnelbanor i det fallet betalas med skattemedel.

Anf. 83 KENT LUNDGREN (mp):

Herr talman! Jag känner mig litet splittrad inför svaret, men jag ser fram emot de fortsatta undersökningar som skall ske inom civildepartementet. Jag hoppas att jag på något sätt får se ett resultat av dem eller att jag på annat sätt kan lägga märke till dem. Det verkar trots allt som om vi har samma målsättning, nämligen att effektivisera polisväsendet så gott det går utan att rättssäkerhet och allmännytta blir lidande.

Jag tycker att vi nu skall gå ut i den trevliga vårsolen. Tack.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på fråga 1988/89:644 om dokumentation av tortyrskador

Anf. 84 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman: Karin Israelsson har frågat mig om regeringen är beredd att tillskapa ett institut för dokumentation av tortyrskador för att vinna ökad kännedom om tortyrens utbredning.

En samlad dokumentation av olika slag är alltid en källa till kunskap. Frågan om upprättandet av ett institut för dokumentation av tortyrskador är egentligen för stor att ta ställning till vid en frågestund. Jag vill dock framhålla att det i det nordiska samarbetet för migrationsfrågor för närvarande diskuteras att genomföra ett projekt angående tortyroffer under kommande år. Projektets syfte är att i Norden gemensamt söka samla kliniska erfarenheter rörande tortyroffer, för att sedan medverka till att dessa erfarenheter utnyttjas i flyktmottagandet. Under dessa diskussioner har kontakt tagits med personer som arbetar med tortyrskador.

I de nordiska länderna byggs för närvarande upp centra för tortyroffer. I detta läge förefaller det mig rimligt att först avvakta erfarenheterna från dessa centra och också överväga att knyta frågan om dokumentationen av tortyrskador till något av dem. Det är tänkbart att vi då kommer fram till att ett svenskt institut av det slag Karin Israelsson efterlyst i sin fråga bör komma till stånd.

Anf. 85 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min fråga. Att jag ställde en fråga beror på att tiden för inlämnande av interpellationer var utgången, och jag ville gärna få en liten inblick i hur man på departementet bedömer situationen när det gäller tortyroffer.

Asylsökande har ju möjligheter att få akut sjukvård när de kommer till Sverige. Men som tortyroffer är det inte alla gånger som man ger klart besked vid första ansökningstillfället om att man blivit utsatt för tortyr. Det kan också vara mycket svårt för många att snabbt berätta detta, särskilt då det gäller olika former av sexuell tortyr, som ju ofta förekommer i ett stort antal länder – även i de länder som har undertecknat de konventioner, där man förbinder sig att inte utöva tortyr.

För de asylsökande människor som utsatts för tortyr är det i dag ett stort bekymmer att få detta bekräftat, även om man i sin ansökan har uppgivit att man utsatts för tortyr.

Som statsrådet säger finns det centra för tortyroffer, men de används ju när den asylsökande har fått sina handlingar klara och är inne i landet. Det är med tanke på den grupp som hamnar här emellan som det skulle vara bra om man hade tillgång till dokumentation och erfarenheter, som kunde utnyttjas på ett bättre sätt än vad som sker i dag. Då skulle man snabbt kunna klarlägga huruvida tortyr har varit skälet till att vederbörande söker asyl i vårt land.

Jag tolkar statsrådets svar som att det finns ett gemensamt intresse av att man löser dessa frågor på bästa sätt. Jag hoppas att det blir en positiv lösning och att Sverige kommer att bli det land som får ett institut som kan samla den här erfarenheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1988/89:646 om kontrollen av vissa syriskaflyktingar

Anf. 86 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Maria Leissner har frågat mig om Sverige har kontaktat cypriotiska myndigheter för att be dem genomföra kontroll av syriskaflyktingar som avser att resa till Sverige.

Svaret på frågan är att Sverige inte har tagit några sådana kontakter.

Svenska myndigheter prövar enligt våra regler vilka som skall få resa in i Sverige. Även Cypern har regler för sin gränskontroll. Det finns inget som säger att den gränskontrollen skulle vara mer restriktiv gentemot personer som avser att resa till Sverige.

Anf. 87 MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, som ju är tillfredsställande.

Skälet till min fråga är att jag har fått klara uppgifter om att syriskaflyktingar som har flytt från Libanon via Cypern har blivit stoppade där när de har velat fortsätta för att söka asyl här i Sverige. Jag tycker att det är alldeles utomordentligt att svenska myndigheter inte är den direkta orsaken

till att de inte har kunnat fortsätta. Det är bra, därför att det är väsentligt att Sverige hjälper till att slå vakt om de internationella principer som finns för flyktingpolitiken, bl.a. en route-principen som säger att en flykting skall kunna färdas genom ett antal olika länder, om det inte görs uppehåll under en längre tid, för kunna komma fram till det land där han vill söka asyl.

Jag hoppas att de cypriotiska myndigheterna – om de skulle ha kontakter med de svenska myndigheterna i framtiden – får klart för sig att Sverige inte vägrar inresa för asylsökande som saknar visum.

Anf. 88 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Det kanske är överflödigt med en kommentar. Vi är ju överens Maria Leissner och jag. Jag vill bara tillägga att Cypern har ett alldeles speciellt geografiskt läge. UNHCR – FN:s flyktingkommissariat – är sedan flera år tillbaka verksamt på Cypern. Tillsammans med det cypriotiska Röda Korset bistår man flyktingar och asylsökande som är i transit. Detta är då kanske ytterligare ett stöd för att de asylsökande som inte på egen hand har kunnat hävda att få resa vidare har möjlighet att få hjälp av FN:s flyktingkommissariat.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1988/89:151 om höjning av den allmänna löneavgiften intill utgången av år 1990

1988/89:Fi96 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)

1988/89:Fi97 av Carl Bildt m.fl. (m)

1988/89:Fi98 av Gunnar Björk m.fl. (c)

1988/89:Fi99 av Lars Werner m.fl. (vpk)

1988/89:Fi100 av Inger Schörling m.fl. (mp)

1988/89:Fi101 av Sonja Rembo och Ingrid Hemmingsson (båda m)

1988/89:Fi102 av Nils Nordh m.fl. (s)

1988/89:Fi103 av Elving Andersson (c)

1988/89:Fi104 av Berit Löfstedt m.fl. (s)

1988/89:Fi105 av Margareta Persson m.fl. (s)

1988/89:Fi106 av Ylva Annerstedt m.fl. (fp)

1988/89:Fi107 av Gösta Bohman m.fl. (m)

18 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1988/89:FiU33 Tilläggsbudget II inom finansdepartementets område

1988/89:FiU34 Tilläggsbudget II inom civildepartementets område

1988/89:FiU35 Oförutsedda utgifter för budgetåret 1989/90

Skatteutskottets betänkanden

1988/89:SkU34 Tullöverenskommelse med Spanien

1988/89:SkU35 Energiskatter

Prot. 1988/89:117
19 maj 1989

Meddelande om fråga

Justitiekommitténs betänkanden
1988/89:JuU21 Säkerhetspolisen (SÄK)
1988/89:JuU23 Hovrättsfrågor m.m.

Lagutskottets betänkande
1988/89:LU34 Upphovsrätt och datorprogram

Utbildningskommitténs betänkanden
1988/89:UbU13 Anslag till grundskolor m.m.
1988/89:UbU15 Anslag till gymnasieskolor, m.m.
1988/89:UbU19 Anslag till utbildning för tekniska yrken
1988/89:UbU28 Verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileums-
fonds verksamhet och förvaltning under år 1988
1988/89:UbU29 Anslag på tilläggsbudget II
1988/89:UbU30 Ingenjörsutbildning

Näringskommitténs betänkanden
1988/89:NU25 Energipolitik
1988/89:NU30 Statens vattenfallsverk
1988/89:NU31 Använt kärnbränsle, m.m.

19 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 19 maj

1988/89:663 av *Ingbritt Irhammar* (c) till utrikesministern om de politiska förhållandena i Västsahara:

Det västsahariska folkets kamp för självbestämmande och oberoende har pågått i mer än 13 år.

I förra veckan hölls en konferens för europaparlamentariker i Rom, där deltagarna var överens om att frågan om Västsahara inte kan lösas militärt, utan den måste lösas genom direkta dialoger och förhandlingar mellan kungariket Marocko och befrielse rörelsen Polisario.

En första samtalsomgång skedde mellan parterna i januari i år. Därefter har Marocko inte gått med på fortsatta diskussioner, trots att FN:s generalförsamling antagit en resolution om en fredsplan för Västsahara, som accepterats av båda parter.

Mot bakgrund av det ovan sagda vill jag fråga:

Ämnar regeringen vidta några åtgärder för att försöka förmå Marocko att fortsätta dialogen med Polisario för förhandlingar om eldupphör och folkomröstning, där det västsahariska folket självt får bestämma om sin framtid?

20 § Kammaren åtskildes kl. 14.46.

Prot. 1988/89:117
19 maj 1989

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Fredagen den 19 maj

Förste vice talmannen 40
Bager, Erling (fp) 44
Billing, Knut (m) 6, 13, 14, 24, 26, 42, 44
Cizuk, Paul (mp) 43
Danielsson, Bertil (m) 37
Domeij, Åsa (mp) 10, 14, 15, 19, 21
Eliasson, Stina (c) 36
Evensson, Rune (s) 48
Finnkvist, Bo (s) 31
Gahrton, Per (mp) 55, 56, 57
Godin, Sigge (fp) 23, 25, 26
Goës, Eva (mp) 33, 34, 35
Hansson, Agne (c) 3, 17, 21, 41
Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 32
Israelsson, Karin (c) 62
Johansson, Bengt K Å, civilminister 59, 60
Leissner, Maria (fp) 62
Lindqvist, Bengt, statsråd 50, 51, 52
Lundgren, Kent (mp) 60, 61
Löow, Maj-Lis, statsråd 61, 62, 63
Nilsson, Lennart (s) 15, 20, 22, 30, 34
Nordh, Nils (s) 43, 44
Olsson, Leif (fp) 42, 44
Orring, Ulla (fp) 53, 54, 55
Ottosson, Roy (mp) 27, 31
Persson, Siw (fp) 6, 14, 15, 19, 21
Schyman, Gudrun (vpk) 51, 52
Skånberg, Krister (mp) 35, 47
Strömdahl, Jan (vpk) 8, 13, 15, 18, 43
Thorén, Rune (c) 46
Wallström, Margot, statsråd 52, 54, 55, 56, 57, 59
Wikström, Jan-Erik (fp) 58, 59